

Assessment the Usefulness of Information Provided in the Financial Statements of Pension Funds

Samira Behzadpur*

Ph.D. Candidate in Accounting, Faculty Economic and Social Sciences, Alzahra University, Tehran, Iran, s.behzadpur@yahoo.com

Ali Rahmani

Prof. in Accounting, Faculty of Economic and Social Sciences, Alzahra University, Tehran, Iran, rahmani@alzahra.ac.ir

Abstract

Purpose: The purpose of this study is assessing the usefulness of information resulted from applying Iranian accounting Standard of Retirement benefit plans (No.27).

Methodology: we use Post Implementation Review and mixed method approaches; in other words, we used questionnaires and interviews for collecting data.

Results: format of financial statements, the presentation of their components, the method of measuring obligations of pension benefits and Contributions, presenting funds deficiency and accompanying notes are useful, but measuring and disclosing of investments is not useful. Opponents criticize not specifying the quality of net asset value increases and liquidity of funds. Respondents also believe that the structure, rates and methods of actuarial calculations are not understandable; describing the basic aspects of actuarial calculations, mentioning samples, determining the format of actuarial report and its information and extensive exposure enhance understandability.

Conclusion :In general, information of applying Standard NO.27 is useful but in order to increase the usefulness and understandability it should be modified.

Contribution: Despite the importance of financial reporting of pension funds, the usefulness of their financial reporting not been thoroughly investigated, so we considered various dimensions of it.

Key words: accounting Standard NO.27, pension funds, post implementation review, Retirement benefit plans, usefulness.

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی

سمیرا بهزادپور*

نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری حسابداری، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران،

behzadpur@yahoo.com

علی رحمانی

استاد حسابداری، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران، rahmani@alzahra.ac.ir

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی سودمندی اطلاعات حاصل از بکارگیری استاندارد ۲۷ می‌باشد.

روش: رویکرد پژوهش ارزیابی پس از اجرا و روش پژوهش ترکیبی می‌باشد؛ بدین صورت که داده‌ها با استفاده از دو ابزار پرسشنامه و مصاحبه گردآوری شده است.

یافته‌ها: فرمت صورت‌های مالی، ترتیب ارائه اجزای آن، اندازه‌گیری تعهدات مزایای بازنشستگی و حق بیمه‌های دریافتی، نحوه ارائه کسری صندوق‌ها و یادداشت‌های پیوست سودمند است اما نحوه اندازه‌گیری و افشای سرمایه-گذاری‌ها سودمند نیست. یکی از نکات مهمی که توسط مخالفان مطرح شده مشخص نبودن کیفیت افزایش خالص دارایی‌های طرح و وضعیت نقدینگی صندوق‌ها است. همچنین پاسخ‌دهندگان معتقدند که ساختار گزارش، نرخ‌ها و روش‌های مورد استفاده در محاسبات اکچواری قابل درک نیست؛ تشریح جنبه‌های اصولی محاسبات اکچواری، ذکر نمونه، تعیین فرمت گزارش اکچواری و اطلاعات ارائه شده در آن و همچنین افشاییات گسترده موجب افزایش قابلیت درک استفاده‌کنندگان می‌شود.

نتیجه‌گیری: به طور کلی اطلاعات حاصل از استاندارد ۲۷ سودمند است ولی به منظور افزایش سودمندی و قابلیت درک استفاده‌کنندگان لازم است اصلاحاتی در آن صورت پذیرد.

دانش‌افزایی: با وجود اهمیت گزارشگری مالی صندوق‌های بازنشستگی، تاکنون سودمندی اطلاعات گزارش شده توسط آن‌ها مورد بررسی دقیق قرار نگرفته بود که ابعاد مختلف آن در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت.

واژگان کلیدی: ارزیابی پس از اجرای استانداردهای حسابداری، استاندارد حسابداری ۲۷، سودمندی، صندوق-های بازنشستگی، طرح‌های مزایای بازنشستگی.

*تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۹/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۳/۱۸

DOI:10.30479/jfak.2019.9800.2355

«این مقاله مستخرج از رساله دکتری تحت حمایت موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی می‌باشد»

۱- مقدمه

صندوق‌های بازنشستگی ابزاری برای تأمین آتیه تمام یا دست کم بخش عمده‌ای از جمعیت هر کشور محسوب می‌شوند؛ به همین دلیل، توجه و اهتمام کافی متولیان امر به مقوله‌هایی مانند تدوین قوانین و مقررات مناسب، نظارت مؤثر بر حسن اجرای قوانین، تعریف ساختار سازمانی و عملیاتی کارآ، رعایت عدالت و انصاف در تدوین و اجرای مقررات و دستورالعمل‌ها، منظورکردن صرفه و صلاح مشترکان و مستمری‌بگیران در تصمیم‌گیری‌ها و انتصاب‌ها و موارد مهم دیگر را می‌طلبد. از سوی دیگر، این صندوق‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای را در بازارهای مالی، به‌ویژه بازارهای سرمایه، ایفا می‌کنند که مواردی مانند حجم و منابع دارایی‌ها، گردش مالی و عملیات سرمایه‌گذاری، سیاست‌ها و استراتژی‌های سرمایه‌گذاری، مقررات حسابداری سرمایه‌گذاری‌ها و مدیریت ریسک را در بر می‌گیرد (سازمان بورس، ۱۳۹۰؛ ۱).

امروزه صندوق‌های بازنشستگی و تأمین اجتماعی در کشور با مشکلات بسیاری روبرو هستند. برخی از آن‌ها از محل دارایی‌های خود توانایی پاسخگویی بخش اندکی از تعهدات خود را دارند زیرا مصارف جاری صندوق‌ها از منابع جاری آن‌ها بیشتر شده و جریان‌های نقدی ورودی و خروجی آن‌ها به تعادل نرسیده است؛ به بیانی دیگر، صندوق‌ها با کسری زیادی برای پرداخت مستمری‌ها روبرو هستند به طوری که دولت مجبور شده است بخشی از درآمد عمومی را صرف تأمین کسری‌ها نماید؛ اهمیت این موضوع به حدی است که روند این کسری در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ کشور نیز قابل‌مشاهده است. در این لایحه رشد ۱۹ درصدی مجموع سرفصل‌های مرتبط با عملیات صندوق‌های بازنشستگی کشور (فصل بیمه‌های اجتماعی و فصل حمایتی) مشاهده می‌شود. از نکات حائز اهمیت دیگر افزایش ۱۳ درصدی برنامه کمک به پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان و مستمری‌بگیران کشوری در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵ می‌باشد.

در ایران استاندارد حسابداری طرح‌های مزایای بازنشستگی (استاندارد ۲۷) ناظر بر حسابداری صندوق‌های بازنشستگی می‌باشد. این استاندارد که مبتنی بر استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶ با عنوان «حسابداری و گزارشگری طرح‌های مزایای بازنشستگی» می‌باشد، باهدف یکپارچه نمودن گزارشگری مالی صندوق‌های بازنشستگی و رفع نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان از طریق افشای اطلاعات کافی در خصوص منابع و تعهدات، از اول فروردین‌ماه سال ۱۳۸۴ الزامی شده است. با وجود اهمیت گزارشگری مالی صندوق‌های بازنشستگی و استاندارد حسابداری این نهادها، با وجود گذشت بیش از ۱۳ سال از اجرایی شدن استاندارد حسابداری ۲۷، تاکنون سودمندی اطلاعات حاصل از این استاندارد مورد بررسی دقیق قرار نگرفته است.

بررسی تاثیرات و پیامدهای یک استاندارد همواره باید طی چرخه عمر پروژه معرفی یک استاندارد جدید یا تعدیلات اساسی یک استاندارد در نظر گرفته شود؛ در این راستا، استانداردهای حسابداری تدوین شده توسط بدنه‌های تدوین استاندارد (هیات استانداردهای حسابداری مالی آمریکا^۱، هیات استانداردهای حسابداری دولتی آمریکا^۲ و هیات استانداردهای بین‌المللی حسابداری^۳) مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. یکی از روش‌های ارزیابی تأثیر استانداردها، روش ارزیابی پس از اجرا^۴ می‌باشد؛ ارزیابی پس از اجرا روشی برای ارزیابی استانداردهای حسابداری است که توسط بنیاد حسابداری مالی^۵ برای استانداردهای حسابداری مالی و دولتی آمریکا و هیات استانداردهای بین‌المللی حسابداری برای استانداردهای بین‌المللی حسابداری انجام می‌پذیرد. این روش، تاثیرات یک استاندارد حسابداری را پس از اجرا تحلیل می‌نماید که آیا استاندارد مورد نظر به اهداف خود رسیده است یا خیر؟ آیا مطابق انتظارات و پیش‌بینی‌ها عمل می‌کند؟ آیا استاندارد اطلاعات مفیدی را برای تصمیم‌گیری گزارش نموده است؟ آیا استاندارد باید اصلاح شود (بنیاد حسابداری مالی، ۲۰۱۴؛ ۴)؟ بر این اساس، هدف این پژوهش بررسی سودمندی اطلاعات حاصل از بکارگیری استاندارد ۲۷ با استفاده از رویکرد ارزیابی پس از اجرا می‌باشد. در این راستا پرسش‌های این پژوهش به شرح زیر است:

استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشستگی چه کسانی هستند؟

استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشستگی چه نیازهای اطلاعاتی دارند؟
 آیا صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشستگی نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان خود را تأمین می‌کند؟

آیا فرمت صورت‌های مالی و نحوه ارائه اطلاعات آن برای تصمیم‌گیری سودمند است؟

آیا صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشستگی اطلاعات به موقعی را برای تصمیم‌گیری ارائه می‌نماید؟

آیا محاسبات اکچواری ارائه شده در صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشستگی قابل درک است؟

چگونه می‌توان قابلیت درک اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشستگی را ارتقا داد؟

اطلاعات افشا شده در یادداشت‌های پیوست صورت‌های مالی تا چه اندازه سودمند است؟

آیا اطلاعات افشا شده در صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشستگی برای تصمیم‌گیری کافی است؟

آیا اطلاعاتی وجود دارد که برای تصمیم‌گیری سودمند است اما در صورت‌های مالی ارائه نمی‌گردد؟

۲- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

سودمندی اطلاعات حسابداری همواره یکی از دغدغه‌های اصلی حسابداران بوده است؛ از این رو، هدف گزارشگری مالی، فراهم آوردن اطلاعات مالی درباره واحد گزارشگر تعریف شده است که برای سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل، اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در تصمیم‌گیری درباره فراهم آوردن منابع برای واحد تجاری، سودمند باشد. اگر قرار است اطلاعات مالی سودمند باشد، باید مربوط بوده و به‌طور صادقانه بیانگر آن چیزی باشد که ادعای ارائه آن را دارد (چارچوب مفهومی استانداردهای بین‌المللی حسابداری، ۲۰۱۸؛ ۶). ارزیابی سودمندی اطلاعات حاصل از بکارگیری یک استاندارد، نیازمند بررسی استفاده‌کنندگان و نیازهای اطلاعاتی آن‌ها می‌باشد؛ طبق بررسی استانداردهای حسابداری مصوب نهادهای پیشرو در زمینه استانداردهای حسابداری طرح‌های مزایای بازنشستگی، استاندارد هیات تدوین استانداردهای حسابداری مالی شماره ۳۵ با عنوان «حسابداری و گزارشگری طرح‌های بازنشستگی با مزایای معین^۶»، استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶ با عنوان «حسابداری و گزارشگری توسط طرح‌های مزایای بازنشستگی^۷» و استاندارد هیات تدوین استانداردهای حسابداری دولتی شماره ۶۷^۸ با عنوان «گزارشگری مالی طرح‌های بازنشستگی^۹» در این زمینه مطرح می‌باشند. در ادامه استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی و صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشستگی طبق این استانداردها مورد بررسی قرار گرفته و با استاندارد ۲۷ ایران مقایسه می‌گردد. استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی طرح‌های بازنشستگی

استفاده‌کنندگان بالقوه صورت‌های مالی طرح‌های بازنشستگی افرادی هستند که ارتباط فعلی یا آتی با طرح یا کارفرمایان دارند. در پیش‌نویس اولیه استاندارد حسابداری مالی آمریکا شماره ۳۵، اعضای طرح به عنوان استفاده‌کنندگان اصلی صورت‌های مالی طرح معرفی شده‌اند اما در متن استاندارد اگرچه هیچ گروهی به عنوان استفاده‌کننده اصلی تلقی نشده است، هیات معتقد است تاکید محتوای صورت‌های مالی طرح باید بر نیازهای اعضای طرح باشد زیرا طرح‌های بازنشستگی در درجه اول برای پرداخت مزایا به آن‌ها به وجود آمده‌اند. با این وجود هیات بر این باور است که صورت‌های مالی باید برای سایرین مانند سرمایه‌گذاران فعلی و آتی یا اعتباردهندگان کارفرمایان نیز مفید باشد (استاندارد حسابداری مالی آمریکا شماره ۳۵). به طور مشابه، استاندارد بین‌المللی شماره ۲۶ نیز گروه خاصی را به عنوان استفاده‌کننده اصلی صورت‌های مالی طرح‌های بازنشستگی معرفی نکرده است (استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶)؛ استاندارد حسابداری دولتی آمریکا شماره ۶۷ اعضای طرح، کارفرمایان، ارکان طرح، دولت، و به طور کلی تمام شهروندان را استفاده‌کننده صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشستگی تلقی کرده است (استاندارد هیات تدوین استانداردهای حسابداری دولتی شماره ۶۷). با وجود اینکه

استاندارد ۲۷ ایران مبتنی بر استاندارد ۲۶ بین‌المللی است، بر خلاف آن استاندارد، استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی طرح‌های بازنشتگی، اعضا (شاغلین، بازنشستگان و مستمری‌بگیران)، ارکان طرح، دولت و کارفرمایان معرفی شده‌اند؛ این اشخاص نیاز به اطلاعاتی دارند که امکان ارزیابی توان پرداخت تعهدات، ارزیابی عملکرد طرح، تعیین راهبردها و خط‌مشی‌های طرح و امکان نظارت عمومی دولت را فراهم کند (استاندارد حسابداری ۲۷ ایران).

فرمت صورت‌های مالی طرح‌های مزایای بازنشتگی

طبق استاندارد حسابداری مالی آمریکا شماره ۳۵، صورت‌های مالی سالیانه طرح بازنشتگی باید شامل موارد زیر باشد:

صورت خالص دارایی‌های در دسترس برای مزایا در پایان سال

صورت تغییر دارایی‌های در دسترس در طی سال

صورت مزایای انباشته طرح حاوی اطلاعاتی درخصوص ارزش فعلی اکچواری مزایای انباشته طرح

صورت تغییر مزایای انباشته

بر اساس این استاندارد می‌توان صورت خالص دارایی‌های در دسترس و صورت مزایای انباشته طرح را ترکیب و تحت یک صورت با نام صورت مزایای انباشته و خالص دارایی‌ها و دو صورت تغییر خالص دارایی‌ها و صورت تغییر مزایای انباشته را تحت یک صورت با نام صورت تغییر مزایای انباشته و خالص دارایی‌ها ارائه نمود؛ طبق این استاندارد، هدف اصلی صورت‌های مالی طرح تنها هنگامی تامین می‌شود که اطلاعات خالص دارایی‌های در دسترس و ارزش فعلی اکچواری مزایای انباشته طرح برای یک تاریخ و اطلاعات تغییر آن‌ها برای یک دوره ارائه شود. همچنین لازم است روش‌ها و مفروضات بااهمیت در تعیین ارزش فعلی اکچواری مزایای انباشته طرح تشریح گردد (استاندارد حسابداری مالی آمریکا شماره ۳۵). طبق استاندارد حسابداری دولتی آمریکا شماره ۶۷ صورت‌های مالی طرح‌های بازنشتگی شامل صورت خالص دارایی‌ها و صورت تغییر خالص دارایی‌ها می‌باشد. همچنین لازم است برنامه ده ساله تغییر اجزای خالص بدهی بازنشتگی، برنامه ده ساله مشارکت‌های کارفرمایان و برنامه ده ساله میانگین نرخ بازده سرمایه‌گذاری‌های طرح نیز به عنوان اطلاعات مکمل ارائه گردد (استاندارد هیات تدوین استانداردهای حسابداری دولتی شماره ۶۷).

طبق استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶، گزارش یک طرح با کمک معین شامل صورت خالص دارایی‌ها، صورت تغییر خالص دارایی‌ها و توصیفی از سیاست تامین وجوه می‌باشد. از آنجایی که در این طرح‌ها مزایای آتی اعضای طرح از طریق مبالغ پرداختی توسط کارفرما و اعضای طرح و کارایی سرمایه‌گذاری آن‌ها تامین می‌شود اطلاعات اکچواری معمولاً مورد نیاز

نیست. صورت‌های مالی طرح‌های بازنشستگی با مزایای معین نیز شامل صورت خالص دارایی-های در دسترس و صورت تغییر خالص دارایی‌ها می‌باشد؛ طبق این استاندارد می‌توان ارزش فعلی اکچواری تعهدات به تفکیک مزایای متعلقه و غیرمتعلقه را در صورت خالص دارایی‌ها، در یادداشت‌ها یا گزارش اکچواری پیوست ارائه نمود (استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶)؛ طبق استاندارد ۲۷ دو جنبه اداره طرح و سرمایه‌گذاری‌ها به صورت جداگانه در صورت تغییرات در خالص دارایی‌ها و صورت درآمد و هزینه ارائه می‌شود. علاوه بر این دو صورت مالی، ترازنامه نیز باید ارائه گردد. همچنین در صورت‌های مالی نمونه پیوست این استاندارد، گردش حساب ارزش ویژه طرح نیز ارائه شده است (استاندارد حسابداری ۲۷ ایران).

نحوه ارائه اطلاعات اکچواری در صورت‌های مالی

مزایای انباشته طرح‌های بازنشستگی مهترین تعهدات این طرح‌ها محسوب می‌شوند؛ این تعهدات از طریق ارزش فعلی پرداخت‌های مورد انتظار به اعضای طرح بابت سنوات خدمت گذشته آن-ها بر مبنای مفروضات اکچواری محاسبه می‌شود. این اطلاعات را می‌توان به عنوان یک بدهی، حقوق اعضای طرح، افشای مکمل یا ترکیبی از موارد فوق ارائه نمود. برخی معتقدند باید به میزانی که اعضا به لحاظ قانونی محق مزایای خود هستند، بدهی شناسایی نمود؛ برخی دیگر طرفدار ارائه اطلاعات مزایا به عنوان حقوق اعضا هستند؛ روش دیگر، ارائه اطلاعات مزایا در یادداشت‌های پیوست است. برخی نیز خواستار یک صورت مالی جداگانه هستند؛ آن‌ها بر این باورند که ارائه اطلاعات مزایا به عنوان بدهی یا حقوق اعضا اطلاعات را محدود به اطلاعاتی می‌کند که کمتر از اطلاعات مورد نیاز برای ارزیابی توانایی طرح در پرداخت مزایا است. برخی نیز بر این باورند که اطلاعات مزایا معیارهای یک بدهی یا یک حق را تامین نکرده است. نظر آن‌ها این است که اطلاعات مزایا و خالص دارایی‌ها باید ترکیب شده و در یک صورت مالی ارائه شود تا ارتباط بین خالص دارایی‌ها و ارزش فعلی اکچواری مزایای انباشته طرح به صورت صریح و روشن ارائه گردد؛ آن‌ها معتقدند که صورت‌های مالی باید خودشان کامل باشند و متکی به اطلاعات مکمل نباشند. برخی دیگر نیز طرفدار ترکیباتی از راهکارهای پیشگفته هستند؛ بدین صورت که اطلاعات مزایای متعلقه به عنوان یک بدهی در صورت‌های مالی اساسی و مزایای تعلق نگرفته در یادداشت‌های پیوست یا گزارش‌های مکمل نمایش داده شود. برخی مخالف ارائه صورت‌های اکچواری درون مجموعه صورت‌های مالی هستند زیرا اگر درون صورت‌های مالی قرار گیرد، یک پیش‌فرض وجود دارد که آن‌ها تحت پوشش گزارش حسابرس مستقل قرار دارند. همچنین در این صورت، این اطلاعات مستقیماً با دارایی‌های طرح مقایسه می‌شود و چنین مقایسه‌ای معتبر نیست. آن‌ها معتقدند این اطلاعات باید در گزارش اکچواری جداگانه قرار گیرد جایکه بتوان توضیحات مناسب را فراهم نمود. از نظر آن‌ها گزارش مالی باید شامل صورت‌های

مالی به همراه گزارش حسابرس مستقل و اطلاعات اکچواری توام با گزارش یک اکچوار نسبت به آن باشد (پیوست استاندارد حسابداری مالی آمریکا شماره ۳۵).

هیات تدوین استانداردهای حسابداری مالی متقاعد نشد که اطلاعات مزایا، معیارهای شناسایی یک بدهی را تامین نموده است. کارکنان در قبال دریافت مزایا، خدماتی را به کارفرمایان خود ارائه می‌نمایند. از این رو، اگر یک بدهی وجود داشته باشد، به احتمال بیشتر بدهی کارفرمایان است تا بدهی طرح. از سوی دیگر با وجود اینکه یک رابطه امانت‌داری بین طرح و اعضای آن وجود دارد، ارائه اطلاعات مزایا به عنوان حقوق اعضای طرح این ایراد را دارد که خالص حقوق اعضای طرح را به خالص دارایی‌های در دسترس برای پرداخت مزایا محدود می‌کند. هیات تدوین استانداردهای حسابداری مالی تصمیم گرفت موقعیت اطلاعات مزایا را در صورت‌های مالی محدود نماید اما اطلاعات مربوط به مزایا در کنار هم ارائه شود؛ هیات بر این باور است که اگر استفاده‌کننده مجبور به استخراج بخش‌های مختلف اطلاعات مزایا از مکان‌های مختلف شود، مفید بودن صورت‌های مالی دچار اختلال می‌شود. از سوی دیگر، اطلاعات مزایا نباید به عنوان اطلاعات مکمل خارج از صورت‌های مالی ارائه شود زیرا در این صورت این نتیجه کسب می‌شود که هیچ بخشی از این اطلاعات عنصر اساسی صورت‌های مالی نیست؛ یعنی هیچ بخشی از اطلاعات مزایا یا مجموع آن یک بدهی یا حق تلقی نمی‌شود. در حالیکه هیات چنین اعتقادی را ندارد. به طور کلی استاندارد ۳۵ موقعیت ارائه اطلاعات مربوط به مزایای انباشته را محدود نکرده است اما در صورت‌های مالی نمونه ارائه شده در این استاندارد، صورت مزایای انباشته طرح به عنوان یک صورت مالی ارائه شده است (استاندارد حسابداری مالی آمریکا شماره ۳۵). به طور مشابه، طبق استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶ نیز نحوه ارائه این اطلاعات را محدود نکرده است؛ ارزش فعلی اکچواری می‌تواند در متن صورت‌های مالی، یادداشت‌های پیوست یا در یک گزارش مکمل ارائه گردد (استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶). بر خلاف این دو استاندارد، طبق استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷ لازم است مجموع بدهی بازنشستگی طرح در یادداشت‌های پیوست صورت‌های مالی ارائه و روند ده ساله اجزای آن نیز در گزارش‌های مکمل ارائه گردد (استاندارد هیات تدوین استانداردهای حسابداری دولتی شماره ۶۷). طبق استاندارد ۲۷ ایران، تعهدات مزایای بازنشستگی در رابطه با سنوات خدمت آتی اعضا در تاریخ ترازنامه نمی‌تواند بدهی تلقی شود و به همین دلیل تعهدات مزایای بازنشستگی متناسب با سنوات خدمت گذشته اعضا در ذیل ترازنامه و یادداشت‌های توضیحی صورت‌های مالی گزارش می‌شود (استاندارد حسابداری ۲۷ ایران).

همچنین به موجب استاندارد ۲۷ ایران و استاندارد بین‌المللی، ارزیابی مبتنی بر اکچواری باید حداقل هر سه سال یکبار انجام شود اما طبق استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷ باید این ارزیابی باید به صورت دوسالانه صورت پذیرد.

به منظور بررسی تاثیر استانداردهای حسابداری، محققان حسابداری تاثیرات یک استاندارد یا تاثیرات مجموعه‌ای از استانداردها را مورد مطالعه قرار داده‌اند؛ آن‌ها از مشخصه‌های مبتنی بر بازار، مشخصه‌های مبتنی بر حسابداری و مشخصه‌های مبتنی بر تحلیلگران استفاده نموده‌اند. بررسی تحقیقات نشان می‌دهد محققان شاخص‌های مختلف کیفیت حسابداری و افشا شامل مدیریت و هموارسازی سود و شناسایی به موقع زیان و همچنین مربوط بودن ارزش را در نظر گرفته‌اند. با توجه به ویژگی‌های خاص طرح‌های مزایای بازنشستگی، گزارشگری مالی این نهادها با سایر شرکت‌ها متفاوت است؛ به عنوان نمونه در این نهادها سود و زیان معنایی ندارد و بحث منابع و کفایت آن برای ایفای تعهدات مطرح است. صندوق‌های بازنشستگی با دریافت مبالغی از کارکنان و کارفرما و تحصیل بازدهی مناسب برای آن‌ها و همچنین دریافت سایر کمک‌ها باید بتوانند منابع مالی کافی برای حفظ سطح زندگی کارکنان تحت پوشش خود در دوران بازنشستگی فراهم کنند. از این رو، معیارهای مورد استفاده محققان حسابداری برای بررسی سایر استانداردهای حسابداری در این نوع نهادها معنایی ندارد چرا که بحث قیمت سهام، سود و زیان، مربوط بودن ارزش و ... در این نهادها مطرح نیست. بنابراین تنها می‌توان با استفاده از تحقیقات کیفی و پیمایشی سودمندی اطلاعات ارائه شده توسط صندوق‌های بازنشستگی را مورد بررسی قرار داد. در این راستا صفائی فر و مدرس (۱۳۸۸) به بررسی آثار به کارگیری استاندارد ۲۷ حسابداری بر تصمیمات استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی سازمان تامین اجتماعی پرداختند. آن‌ها از طریق توزیع پرسشنامه نشان دادند که این استاندارد بر تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان موثر بوده است. به طور کلی اطلاعات ارائه شده مطابق استاندارد ۲۷ در ارزیابی توانایی پرداخت تعهدات آتی سازمان تامین اجتماعی و ارزیابی عملکرد طرح و فراهم کردن امکان نظارت عمومی نسبت به الزامات سابق گزارشگری موثرتر است ولی در زمینه تعیین راهبردها و خط‌مشی‌های طرح تأثیری ندارد.

علاوه بر محققان حسابداری، بررسی پس از اجرای استانداردهای حسابداری نیز توسط نهادهای مربوطه انجام می‌شود؛ در نگاره ۱ نتایج حاصل برای استانداردهای حسابداری مالی مورد بررسی آن‌ها ارائه شده است. همانطور که ذکر شد، استانداردهای حسابداری مالی آمریکا توسط بیناد حسابداری مالی و استانداردهای بین‌المللی نیز توسط هیات تدوین استانداردهای بین‌المللی مورد بررسی قرار گرفته است.

نگاره (۱) یافته‌های بررسی‌های پس از اجرا توسط نهادهای مربوطه در خصوص سودمندی اطلاعات حاصل از استانداردها

استاندارد	عنوان	سال بررسی	خلاصه یافته‌ها
FIN 48	حسابداری عدم اطمینان در مالیات بر درآمد	۲۰۱۲	سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان معتقدند استاندارد اطلاعات مفیدی را فراهم کرده و آن‌ها در تصمیمات خود از آن استفاده می‌کنند؛ اطلاعات یکنواخت‌تر و قابل مقایسه‌تر گزارش می‌شود اما اطلاعات مفیدی برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی مالیات بر درآمد برای سرمایه‌گذاران فراهم نمی‌شود
SFAS 131	گزارشگری بخش‌ها	۲۰۱۳	- سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان، یادداشت‌های پیوست در خصوص بخش‌ها را برای تصمیمات خود بسیار مهم تلقی می‌کنند - مطابق نظر اکثریت استفاده‌کنندگان و گروه‌های دانشگاهی، افشاها در خصوص بخش‌ها، اطلاعات کافی را ارائه می‌نماید - بیشتر پاسخ‌دهندگان عدم افشا را به الزامات ناکافی افشا نسبت می‌دهند تا عدم مطابقت با استاندارد
SFAS 141	ترکیب‌های تجاری	۲۰۱۳	- درخصوص قابلیت مقایسه نظرات منفی وجود دارد؛ مقدار و نوع اطلاعات ارائه شده در بین شرکت‌ها متفاوت است بیشتر سرمایه‌گذاران معتقدند مربوط بودن، بازنمایی صادقانه و قابلیت مقایسه ترکیب‌های تجاری به جز منافع غیرکنترلی بهبود یافته است؛ اطلاعات برای تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران سودمند اما برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی و تجزیه و تحلیل روند مفید نیست
SFAS 109	حسابداری مالیات بر درآمد	۲۰۱۳	- سرمایه‌گذاران اطلاعات مالیات بر درآمد را بااهمیت تلقی کرده و در فرآیند تصمیمات سرمایه‌گذاری خود از آن‌ها استفاده می‌کنند اما برخی اطلاعات ممکن است به طور کافی همراستای نیازهای سرمایه‌گذاران نباشد - سرمایه‌گذاران مشکلاتی درخصوص درک اطلاعات مالیات بر درآمد دارند و میزان رضایت آن‌ها از این اطلاعات متفاوت است
SFAS 157	اندازه‌گیری ارزش منصفانه	۲۰۱۴	- استاندارد به طور کلی نیازهای سرمایه‌گذاران را تامین کرده اما برخی بر این باورند که حجم و میزان افشاها فرای نیاز سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان است. از سوی دیگر، برخی سرمایه‌گذاران ادعا نموده‌اند که افشاهای اضافی سودمند است
SFAS 123	پرداخت مبتنی بر سهام ^{۱۰} (SBC)	۲۰۱۴	اطلاعات پرداخت مبتنی بر سهام برای سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان مفید است و این اطلاعات وارد فرآیند تصمیم‌گیری می‌شود. استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی ابراز نموده‌اند که از تمام اطلاعات افشا شده درخصوص این معاملات استفاده نمی‌کنند اما ممکن است در مواقعی تمام اطلاعات ارائه شده مفید واقع شود
SFAS 160	منافع غیرکنترلی در صورت‌های مالی تلفیقی	۲۰۱۵	- استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی عموماً در فرآیند تصمیمات سرمایه‌گذاری از اطلاعات منافع غیرکنترلی استفاده می‌کنند و آن‌ها را در تجزیه و تحلیل جریان‌های نقدی آتی مورد توجه قرار می‌دهند - استفاده‌کنندگان ابراز کردند که معمولاً بر اطلاعات مالی شرکت اصلی تاکید دارند تا اقلیت - اطلاعات تفکیکی از شرکت اصلی و اقلیت در تجزیه و تحلیل وضعیت و عملکرد مالی شرکت اصلی سودمند است

از نظر استفاده‌کنندگان سود هر سهم معیار مهمی است که در تجزیه و تحلیل عملکرد مالی مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ از نظر آن‌ها اطلاعات کافی درخصوص سود هر سهم ارائه می‌شود؛ سرمایه‌گذاران بر سود هر سهم به ویژه سود تقلیل یافته هر سهم اتکا می‌کنند اما دانشگاهیان بر این باورند سود تقلیل یافته هر سهم مربوط تر است	۲۰۱۵	سود هر سهم	SFAS 128
- برخی سرمایه‌گذاران معتقدند برخی اقلام مندرج در تلفیق‌ها، افشاهای گسترده در سطح شرکت قابل و نحوه تلفیق مبالغ مرتبط با یک بخش قابل درک نیست؛ برخی نیز معتقدند بخش‌ها بیش از حد تجمع می‌شوند و خواهان افزایش تعداد بخش‌ها هستند - بخش‌ها در میان شرکت‌ها حتی شرکت‌های درون یک صنعت، قابل مقایسه نیستند - سرمایه‌گذاران خواهان گزارش برخی اقلام خطی هستند که برای تصمیم‌گیری آن‌ها مربوط است	۲۰۱۳	بخش‌های عملیاتی	IFRS 8
- سرمایه‌گذاران نظرات متناقضی درخصوص حسابداری سرفقلمی منفی دارند ولی بر این باورند افشای سرفقلمی منفی سودمند است - بسیاری از سرمایه‌گذاران بر این باورند که سود و زیان اندازه‌گیری مجدد سرمایه-گذاری قبلی برحسب ارزش منصفانه منجر به شناسایی سود یا زیان غیرمستمر می‌شود که بخشی از عملکرد واحد تجاری نیست لذا آن‌ها را در مدل‌های ارزشگذاری خود لحاظ نمی‌کنند. از این رو افشای این سود و زیان سودمند نیست - سرمایه‌گذاران معتقدند پس از تکمیل یک تحصیل، ارزیابی عملکرد واحد تحصیل شده مشکل است و افشاهای بهتری در این خصوص باید صورت گیرد؛ همچنین آن‌ها برای تجزیه و تحلیل روند به اطلاعات مقایسه‌ای سال قبل واحد تحصیل شده نیاز دارند	۲۰۱۵	ترکیب‌های تجاری	IFRS 3

درخصوص بررسی نقش تحقیقات دانشگاهی در ارزیابی پس از اجرای استانداردهای حسابداری، اورت و وانگهوفر (۲۰۱۲) بیان نمودند به دلیل اینکه هنگام انجام بررسی‌های پس از اجرا، استاندارد جدید به کار گرفته شده است مشکلات و هزینه‌های بالقوه استفاده از تحقیقات دانشگاهی در این مرحله کمتر از سایر مراحل تدوین استاندارد است. با این وجود، ارزیابی پس از اجرای استانداردهای حسابداری در قالب پژوهش‌های دانشگاهی چندان مورد توجه واقع نشده و تنها تعداد معدودی از استانداردها مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. در ادامه به تحقیقات دانشگاهی انجام شده در زمینه سودمندی استانداردهایی که مورد ارزیابی پس از اجرا قرار گرفته‌اند اشاره می‌شود؛ یکی از استانداردهایی که مورد توجه محققان بوده است استاندارد حسابداری عدم اطمینان در مالیات بر درآمد است؛ فریشمن و همکاران (۲۰۰۸) با بررسی رفتار بازده سهام پس از بکارگیری این استاندارد نشان دادند که سرمایه‌گذاران نگران افزایش هزینه-های مالیاتی نبوده و به افشای اولیه پس از بکارگیری استاندارد واکنش مثبت نشان داده‌اند. کوستر (۲۰۱۱) در تحقیقی مشابه به این نتیجه رسید که سرمایه‌گذاران به طور متوسط ارزش مثبتی را برای اطلاعات افشا شده طبق این استاندارد قائل هستند. سانگ و تاکر (۲۰۰۸) نیز نشان دادند بکارگیری این استاندارد تاثیر مثبتی بر ارزش شرکت دارد. استاندارد دیگر مورد بررسی محققان، استاندارد بین‌المللی حسابداری مربوط به بخش‌های عملیاتی است. کرافورد و همکاران (۲۰۱۲)

به منظور بررسی سودمندی این استاندارد علاوه بر مصاحبه با استفاده کنندگان صورت‌های مالی و حساب‌برسان با بررسی گزارش‌های مالی شرکت‌ها یک سال قبل و یک سال پس از بکارگیری استاندارد نشان دادند که اطلاعات بخش‌ها برای استفاده کنندگان به خصوص سرمایه‌گذاران سودمند بوده است. کجوتر و نینهاوس (۲۰۱۲) نیز با بررسی گزارش‌های دوره‌ای شرکت‌ها در سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ و ۲۰۱۳ به ارزیابی مربوط بودن اطلاعات بخش‌ها طبق این استاندارد پرداختند. نتایج نشان داد تغییر استاندارد اطلاعات مربوطی را فراهم نموده است. در ایران نیز یکی از معدود تحقیقات دانشگاهی در خصوص ارزیابی پس از اجرای استانداردهای حسابداری توسط غلامزاده (۱۳۹۵) صورت گرفت که به تدوین چارچوب ارزیابی پس از اجرای استانداردهای حسابداری ایران پرداخت. وی با استفاده از روش پیمایشی و با مشارکت ذینفعان مختلف چارچوبی شامل مسئول ارزیابی، زمان ارزیابی، اهداف ارزیابی، فرآیند ارزیابی و محتوای گزارش نهایی ارزیابی را پیشنهاد نمود.

۳- روش تحقیق

این پژوهش با رویکرد استقرایی بوده و در پارادیم انتقادی قرار می‌گیرد. در فاز استفاده از پرسشنامه راهبرد پیمایشی و در فاز استفاده از مصاحبه راهبرد پدیدارشناسی بکارگرفته شده است. روش پژوهش ترکیبی از روش کیفی و کمی است؛ بدین صورت که داده‌های پژوهش با استفاده از دو ابراز پرسشنامه و مصاحبه گردآوری شده است؛ پرسشنامه بسته برای جمع‌آوری و کنترل مقادیر زیادی از داده‌ها برای محققان سودمند است اما استفاده زیاد از این پرسشنامه‌ها احتمال سوگیری محقق را افزایش می‌دهد. از سوی دیگر در این پرسشنامه‌ها افراد در پاسخ دادن محدود شده و آن‌ها ملزم به پاسخگویی بر مبنای پاسخ‌های ارائه شده هستند. در مقابل، رویکرد کیفی، پاسخ‌دهندگان را برای پاسخگویی به سوالات ارائه شده آزاد می‌گذارد. با این وجود استفاده از روش کیفی به تنهایی، مساله قابلیت انتقال داده‌ها را افزایش می‌دهد؛ با آگاهی از اینکه تنها تعداد محدودی از افراد در مصاحبه شرکت می‌کنند، نمی‌توان یافته‌های تحقیق را تعمیم داد. بر اساس مبانی ارائه شده، روش ترکیبی^{۱۱} دو رویکرد کیفی و کمی برای این تحقیق به کار گرفته شده است. توجیه استفاده از روش ترکیبی درک عمیق‌تر مسائل و سوالات تحقیق است. ترکیب داده‌های کیفی و کمی یک ترکیب بسیار قدرتمند را ایجاد می‌کند.

جامعه آماری شامل استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی و حساب‌برسان مستقل می‌باشد؛ در این خصوص، هدف اصلی کسب نظرات افرادی است که از نظر تجربه و تخصص و ارتباط با موضوع، واجد صلاحیت باشند؛ بنابراین نمونه‌گیری از جامعه آماری در این آزمون‌ها چندان مصداق نداشته و صرفاً ویژگی خبرگی افراد ملاک است. در خصوص استفاده-کنندگان از روش نمونه‌گیری در دسترس^{۱۲} استفاده شده است. در خصوص مصاحبه‌ها نیز روش

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی/۴۹

نمونه‌گیری هدفمند^{۱۳} و نمونه‌گیری گلوله برفی یا زنجیره‌ای^{۱۴} مورد استفاده گردید؛ بدین صورت که ابتدا تعدادی از اشخاص صاحب‌نظر و دارای تحصیلات و تجربه کافی مرتبط با موضوع، انتخاب گردید و در پایان مصاحبه از آن‌ها درخواست شد که سایر افراد مطلع و صاحب‌نظر در خصوص موضوع تحقیق را معرفی نمایند. در روش‌های کیفی رسیدن به حداکثر اطلاعات در خصوص پدیده مورد بررسی به عنوان نقطه پایان در نظر گرفته می‌شود؛ این معیار در پژوهش‌های کیفی، اشباع^{۱۵} نامیده می‌شود. این حالت زمانی رخ می‌دهد که داده بیشتری که سبب توسعه، تعدیل، بزرگتر شدن یا اضافه شدن به تئوری موجود گردد به پژوهش وارد نشود. کرسول (۲۰۰۷) اندازه نمونه ۵ تا ۲۵ مشارکت‌کننده را برای تحقیقات پدیدارشناسی کافی می‌داند. در این راستا با انجام ۱۷ مصاحبه مرحله اشباع تحقق یافت و پس از آن نیز ۶ مصاحبه تکمیلی صورت گرفت (۱۶ متخصص مالی و حسابرسی و ۷ متخصص اکچواری). همچنین تعداد ۲۲۰ پرسشنامه طراحی و توزیع گردید که ۸۶ پرسشنامه دریافت و ۷۳ پرسشنامه تکمیل شده (در گروه حساب‌برسان ۳۳ و استفاده‌کنندگان ۴۰ پرسشنامه) جهت تحلیل مورد استفاده قرار گرفت. گروه استفاده‌کنندگان شامل مدیران مالی کارفرمایان صندوق‌های بازنشستگی و خبرگان دانشگاهی می‌باشد. آمار توصیفی پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه‌ها در نگاره ۲ ارائه شده است.

نگاره (۲) آمار توصیفی پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه‌ها

گروه‌ها	رشته تحصیلی		تحصیلات		سمت سازمانی		میزان سابقه کار	
	حسابداری	مدیریت	اقتصاد	پس‌دکتری	کارشناس	سرپرست	مدیر	دکتر
حساب‌برسان	۳۰	۱	۲	۳	۳	۱۰	۲۰	۴
استفاده-کنندگان	۳۶	۳	۱	۸	۸	۱۳	۱۹	۵
جمع	۶۶	۴	۳	۱۱	۱۱	۲۳	۳۹	۹

برای تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. یکی از تصمیمات مهم در تحلیل محتوا این است که چه چیزی شمارش شود یا به عبارتی واحد معنا تعیین شود؛ واحد معنا می‌تواند کلمه، تم، ویژگی یا حتی یک پاراگراف باشد. اما مفیدترین واحد معنا، تم می‌باشد؛ تم یک جمله ساده یا تعدادی کلمات مرتبط با موضوع است. در این پژوهش نیز تم به عنوان واحد معنا تعیین گردید. بدین منظور تم‌ها شناسایی و طبقه‌بندی متن به دسته‌های محتوایی صورت پذیرفت. به عبارتی، روند تحلیل محتوا شامل شناسایی تم‌های مرتبط با تحقیق، مرتب‌سازی داده‌ها به تم‌ها و شمارش تعداد دفعات وقوع هر یک از تم‌ها است. در بخش تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها برای سؤالات طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای از تکنیک دلفی فازی استفاده شده

است. همچنین در ارتباط با سوالات بسته پاسخ و تشریحی، پاسخ‌ها دسته‌بندی شده و پس از کنار هم قرار دادن دیدگاه پاسخ‌دهندگان کلیت دیدگاه آن‌ها توضیح داده شده است. در این پژوهش به منظور بررسی روایی محتوایی، سوالات پرسشنامه با رویه‌های عمل مورد استفاده توسط نهادهای پیشروی تدوین استانداردهای حسابداری و مطالعات دانشگاهی داخلی مطابقت و همچنین با مشورت از متخصصین حوزه روش‌شناسی و آمار و اساتید محترم راهنما و مشاور تعدیل شده است. به منظور سنجش روایی ساختاری نیز نظرات متخصصین فوق‌الاشاره در خصوص ساختار پرسشنامه اخذ گردید. در خصوص پایایی پرسشنامه تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد؛ ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه گروه حساب‌رسان برابر با ۰/۹۴۹ و گروه استفاده‌کنندگان برابر با ۰/۹۳۷ می‌باشد. همچنین به منظور بررسی پایایی مصاحبه تعدادی از مصاحبه‌ها به فردی مستقل داده شد و دو کدگذاری انجام شده با یکدیگر مقایسه و تعداد موارد مشابه و مغایر استخراج گردید.

۴- یافته‌های تحقیق

استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی و تامین نیازهای اطلاعاتی آن‌ها

طبق استاندارد ۲۷ ایران اعضای طرح، ارکان طرح، دولت و کارفرمایان استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی معرفی شده‌اند؛ ولی واقعا استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی چه کسانی هستند؟ آیا صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی در دسترس عموم یا حتی کارفرمایان آن‌ها قرار دارد؟ از سوی دیگر اعضای طرح چه استفاده‌ای از صورت‌های مالی دارند؟ در ایران عضویت در اکثر صندوق‌های بازنشستگی اجباری است و اعضای طرح اگر با استفاده از صورت‌های مالی صندوق دریابند که وضعیت صندوق خوب نیست نمی‌توانند صندوق خود را تغییر دهند زیرا مثل سایر کشورها صندوق‌ها خصوصی و رقابتی نیستند. حتی مشخص نیست کارفرمایان نیز چه استفاده‌ای از صورت‌های مالی دارند. چون برای آن‌ها نیز عضویت در صندوق‌ها اجباری است. در این راستا به منظور ارزیابی سودمندی صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی تعداد ۱۴۰ پرسشنامه به کارفرمایان صندوق بازنشستگی صنعت نفت که اکثر آن‌ها عضو دو صندوق تامین اجتماعی و نفت هستند ارسال گردید. از این بین تنها ۲۰ پرسشنامه دریافت گردید؛ پیگیری‌ها برای دریافت پرسشنامه‌ها نشان داد کارفرمایان اصلا اطلاعی از نحوه گزارشگری صندوق‌های بازنشستگی و صورت‌های مالی آن‌ها ندارند. یکی از دلایل، عدم انتشار صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی است. دلیل دیگر عدم توجه کارفرمایان به صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی، عدم بکارگیری استاندارد ۳۳ توسط کارفرمایان است؛ بررسی‌ها نیز نشان می‌دهد در استانداردهای بین‌المللی نیز استاندارد مربوط به کارفرمایان (استاندارد بین‌المللی شماره ۱۹) قبل از صندوق‌ها (استاندارد بین‌المللی شماره ۲۶) بکار گرفته شده است. علی‌ایحال، نیازهای

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی/۵۱

اطلاعاتی استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی طبق استاندارد ۲۷ و تامین این نیازها طبق نگاره ۳ مورد پرسش قرار گرفت.

نگاره (۳) سوالات و نتایج آزمون نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان با استفاده از روش دلفی فازی

ردیف	استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی به چه اطلاعاتی برای تصمیم‌گیری نیاز دارند؟	گروه استفاده‌کنندگان	میانگین فازی	میانگین قطعی	نتیجه
۱	اطلاعاتی درخصوص امکان تامین مزایای بازنشستگی		(۰/۶۷-۰/۹۲-۰/۹۸)	۰/۸۵۴	تایید
۲	اطلاعاتی درخصوص چگونگی بکارگیری منابع طرح به منظور ایفای تعهدات		(۰/۶۳-۰/۸۸-۰/۹۸)	۰/۸۲۷	تایید
۳	اطلاعاتی درخصوص بدهی‌های بالقوه طرح		(۰/۶-۰/۸۵-۰/۹۷)	۰/۸۰۶	تایید
۴	ویژگی‌های طرح مانند نرخ‌های حق بیمه و شرایط بازنشستگی		(۰/۵۹-۰/۸۴-۰/۹۸)	۰/۸۰۴	تایید
۵	اطلاعاتی برای اطمینان از معقول بودن نرخ‌های حق بیمه		(۰/۵۵-۰/۸-۰/۹۶)	۰/۷۷۱	تایید
۶	اطلاعاتی جهت اطمینان از معقول بودن نرخ‌های حق بیمه		(۰/۵۶-۰/۸-۰/۹۴)	۰/۷۶۷	تایید
۷	اطلاعاتی برای پیش‌بینی تعهدات آتی کارفرمایان در قبال طرح		(۰/۶۳-۰/۸۸-۰/۹۸)	۰/۸۲۹	تایید
۸	صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان خود را تامین می‌کند		(۰/۳۸-۰/۶۳-۰/۸۶)	۰/۶۱۹	رد

طبق یافته حاصل از تحلیل پرسشنامه‌های دریافتی، تمام موارد مطرح شده جزء نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان است اما صورت‌های مالی این نیازهای اطلاعاتی را تامین نمی‌کند؛ پرسش‌شوندگان معتقدند نیاز اطلاعاتی ارزیابی عملکرد طرح به کمترین حد ممکن تامین می‌شود.

سودمندی صورت‌های مالی و نحوه ارائه اطلاعات

در بررسی سودمندی صورت‌های مالی و نحوه ارائه اطلاعات طی نظرسنجی به عمل آمده مشخص شد ۷۵٪ استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی ابراز نموده‌اند که صورت‌های مالی تلفیقی و جداگانه صندوق در کنار هم اطلاعات سودمندی را ارائه می‌نماید. سوالات و نتایج حاصل در نگاره ۴ ارائه شده است؛ پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه‌ها معتقدند که فرمت صورت‌های مالی و ترتیب ارائه اجزای آن، نحوه اندازه‌گیری تعهدات مزایای بازنشستگی و حق بیمه‌های دریافتنی و همچنین نحوه ارائه کسری صندوق‌ها طبق الزامات استاندارد ۲۷ اطلاعات سودمندی را ارائه می‌نماید اما نحوه اندازه‌گیری و افشای سرمایه‌گذاری‌های طرح سودمند نیست.

نگاره (۴) سوالات و نتایج آزمون سودمندی صورت‌های مالی و نحوه ارائه اطلاعات با استفاده از روش دلفی فازی

سوال	گروه حسابرسان		گروه استفاده‌کنندگان		نتایج کلی	
	میانگین فازی	میانگین قطعی	میانگین فازی	میانگین قطعی	میانگین فازی	میانگین قطعی
فرمت صورت‌های مالی برای تصمیم‌گیری سودمند است	(۰/۵۸-۰/۷۳-۰/۹۷)	۰/۷۹۵	(۰/۵۴-۰/۷۹-۰/۹۷)	۰/۷۶۵	(۰/۵۶-۰/۸۱-۰/۹۷)	۰/۷۷۹
ترتیب ارائه اجزای صورت‌های مالی سودمند است	(۰/۵۸-۰/۷۳-۰/۹۵)	۰/۷۷۸	(۰/۵۴-۰/۷۹-۰/۹۶)	۰/۷۶۷	(۰/۵۶-۰/۸۱-۰/۹۶)	۰/۷۷۶
نحوه ارائه سرمایه‌گذاری‌ها طبق استاندارد سودمند است	(۰/۴۵-۰/۶۷-۰/۸۶)	۰/۶۵۷	(۰/۴۴-۰/۶۸-۰/۹۱)	۰/۶۷۳	(۰/۴۴-۰/۶۷-۰/۸۸)	۰/۶۶۶
اندازه‌گیری تعهدات طبق استاندارد سودمند است	(۰/۶۱-۰/۷۵-۰/۹۵)	۰/۸۰۳	(۰/۶۱-۰/۷۶-۰/۹۱)	۰/۸۲۵	(۰/۶۱-۰/۷۶-۰/۹۸)	۰/۸۱۵
نحوه اندازه‌گیری حقیبه-های طبق استاندارد سودمند است	(۰/۵۸-۰/۸۲-۰/۹۵)	۰/۷۸۰	(۰/۵۸-۰/۸۳-۰/۹۸)	۰/۷۹۲	(۰/۵۸-۰/۸۲-۰/۹۶)	۰/۷۸۷
نحوه ارائه کسری و خط-مشی تأمین مالی آن سودمند است	(۰/۶۲-۰/۷۶-۰/۹۶)	۰/۸۱۶	(۰/۵۹-۰/۷۴-۰/۹۸)	۰/۸۰۲	(۰/۶۰-۰/۷۵-۰/۹۷)	۰/۸۰۸
ارائه تراز اکچواری برای تصمیم‌گیری سودمند است	(۰/۶۴-۰/۷۹-۰/۹۹)	۰/۸۳۸	(۰/۶۲-۰/۷۷-۰/۹۸)	۰/۸۲۳	(۰/۶۳-۰/۷۸-۰/۹۹)	۰/۸۳۰

در ادامه نحوه ارائه اطلاعات خالص دارایی‌ها و تعهدات صندوق‌های بازنشستگی به صورت یک سوال چندگزینه‌ای برای کسب نظرات پاسخ‌دهندگان مطرح شد. طبق نگاره ۵، نتایج بیانگر این است که نحوه ارائه اطلاعات خالص دارایی‌ها و تعهدات صندوق‌های بازنشستگی طبق استاندارد ۲۷ مناسب است. در مصاحبه‌های انجام شده نیز ۱۳ نفر از متخصصان مالی بر این باور بودند که فرمت صورت‌های مالی و اجزای آن طبق استاندارد ۲۷ برای استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی سودمند است ولی لازم است یادداشت‌های تکمیلی برای آن ارائه شود. اما علیرغم مناسب بودن فرمت صورت‌های مالی، اکثر استفاده‌کنندگان مفاهیم آن را نمی‌دانند به همین دلیل از این صورت-ها استفاده نمی‌کنند. در مقابل مخالفان معتقد بودند به این دلیل که از صورت‌های مالی نمی‌توان دریافت وضعیت صندوق خوب است یا نه صورت‌های مالی مورد استفاده قرار نمی‌گیرد؛ به عبارتی صورت‌های مالی طبق استاندارد ۲۷ جوابگوی نیازهای اکچواری نبوده و پایداری صندوق طبق آن مشخص نیست. یکی از نکات مهمی که توسط مخالفان مطرح شده عدم تهیه صورت جریان وجوه نقد و مشخص نبودن کیفیت افزایش خالص دارایی‌های طرح و وضعیت نقدینگی صندوق است. البته این اطلاعات در صورت تغییر دارایی‌ها نهفته است ولی از نظر بعضی از آن‌ها اگر این صورت جداگانه ارائه شود بهتر است؛ برخی نیز معتقدند نیازی به صورت جداگانه نیست بلکه یادداشت‌های تجزیه و تحلیلی ارائه شود تا ماهیت تغییرات خالص دارایی‌ها و وضعیت نقدینگی نیز مشخص گردد. پیشنهاد دیگر ترکیب صورت تغییر دارایی‌ها با صورت درآمد و هزینه و عمل مانند سایر استانداردهای مطرح در خصوص طرح‌های مزایای بازنشستگی است.

نگاره (۵) نتایج سوال چندگزینه‌ای نحوه ارائه اطلاعات خالص دارایی‌ها و تعهدات صندوق‌های بازنشستگی

کدام فرمت برای ارائه اطلاعات خالص دارایی‌ها و تعهدات صندوق‌های بازنشستگی مناسب‌تر است؟	حسابرسان		استفاده‌کنندگان		کلید پاسخ‌دهندگان
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
دو جنبه اداره و سرمایه‌گذاری طرح به صورت جداگانه در قالب صورت تغییرات در خالص دارایی‌ها و صورت درآمد و هزینه ارائه شود. این دو صورت به همراه ترازنامه ارائه و ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری ذیل ترازنامه منعکس شود (استاندارد فعلی)	۲۲	۶۶/۶۶۷٪	۲۰	۵۰٪	۴۲
دو جنبه اداره و سرمایه‌گذاری طرح که طبق استاندارد فعلی به صورت جداگانه در قالب صورت تغییرات در خالص دارایی‌ها و صورت درآمد و هزینه ارائه می‌شود ترکیب و در قالب صورت تغییر خالص دارایی‌ها ارائه شود. صورت تغییر خالص دارایی‌ها به همراه ترازنامه ارائه و ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری ذیل ترازنامه ارائه شود	۵	۱۵/۱۵٪	۸	۲۰٪	۱۳
اطلاعات خالص دارایی‌ها و تعهدات به طور یکسان برجسته شده اما در صورت‌های مالی مختلفی ارائه شود؛ صورت‌های مالی شامل ترازنامه، صورت مزایای انباشته طرح، صورت تغییر خالص دارایی‌های طرح و صورت تغییر مزایای انباشته طرح باشد	.	.	۳	۷/۵٪	۳
صورت‌های مالی به شکل ترکیبی ارائه شود؛ صورتی که اطلاعات خالص دارایی‌ها و تعهدات و صورت دیگری که تغییر این اطلاعات را ترکیب می‌کند (به طور کلی دو صورت خالص دارایی‌ها و مزایا و صورت تغییر خالص دارایی‌ها و مزایا ارائه شود)	۱	۳/۰۳٪	۲	۵٪	۳
صورت‌های مالی شامل صورت خالص دارایی‌ها (ترازنامه) و صورت تغییر خالص دارایی‌ها باشد و ارزش فعلی اکچواری در یادداشت‌های توضیحی افشا شود	۲	۶/۰۶٪	۱	۲/۵٪	۳
دو جنبه اداره و سرمایه‌گذاری تفکیک و سه صورت خالص دارایی‌ها (ترازنامه)، صورت تغییر خالص دارایی‌ها و صورت درآمد و هزینه ارائه شود و ارزش فعلی اکچواری در یادداشت‌های توضیحی افشا شود	۱	۳/۰۳٪	۳	۷/۵٪	۴
صورت‌های مالی شامل صورت خالص دارایی‌ها (ترازنامه) و صورت تغییر خالص دارایی‌ها باشد و ارزش فعلی اکچواری در گزارش مکمل افشا شود	۱	۳/۰۳٪	۱	۲/۵٪	۲
دو جنبه اداره و سرمایه‌گذاری طرح تفکیک شود و سه صورت خالص دارایی‌ها (ترازنامه)، صورت تغییر خالص دارایی‌ها و صورت درآمد و هزینه ارائه شود و ارزش فعلی اکچواری در گزارش مکمل افشا شود	۱	۳/۰۳٪	۲	۵٪	۳

با توجه به اهمیت نحوه ارائه تعهدات صندوق‌های بازنشستگی (ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری) این سوال نیز به صورت یک سوال چند گزینه‌ای مطرح گردید که نتایج آن در نگاره ۶ ارائه شده است.

نگاره (۶) نتایج سوال چندگزینه‌ای نحوه ارائه تعهدات صندوق‌های بازنشستگی

ارائه تعهدات صندوق بازنشستگی (ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری) به کدام روش مناسب‌تر است؟		گروه حساب‌بران		گروه استفاده‌کنندگان		کلید پاسخ‌دهندگان	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	۳/۰۳٪	۴	۱۰٪	۵	۶/۸۵٪	۱	۱۰۰٪
۲۷	۸۱/۸۲٪	۲۸	۷۰٪	۵۵	۷۵/۳۴٪	۲۷	۱۰۰٪
۴	۱۲/۱۲٪	۳	۷/۵٪	۷	۹/۵۹٪	۴	۱۰۰٪
.
۰	۰٪	۳	۷/۵٪	۳	۴/۱۱٪	۰	۰٪
۱	۳/۰۳٪	۲	۵٪	۳	۴/۱۱٪	۱	۱۰۰٪

نتایج بیانگر این است که نحوه ارائه ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری طبق استاندارد ۲۷ مناسب است. اما در مصاحبه‌های انجام شده ۱۴ نفر شامل تقریباً تمام اکچوارها معتقدند شیوه گزارشگری اطلاعات اکچواری طبق استاندارد ۲۷ مناسب نیست و اطلاعات اکچواری باید در تراز اکچواری ارائه گردد؛ آن‌ها معتقدند تراز اکچواری که شامل دارایی‌ها و بدهی‌های اکچواری است به عنوان صورت مکمل ارائه شود؛ علاوه بر آن؛ سوال «ارائه تراز اکچواری که حاوی اطلاعات ارزش فعلی اکچواری تعهدات آتی و حق بیمه‌های آتی است، برای تصمیم‌گیری سودمند است» نیز در پرسشنامه‌های هر دو گروه مورد تأیید قرار گرفته است. برخی متخصصان مالی نیز معتقدند گزارش‌های اکچواری جداگانه ضمیمه صورت‌های مالی شود. برخی نیز معتقدند تعهدات اکچواری داخل ترازنامه ارائه شود نه ذیل آن زیرا در این صورت هشدار بیشتری داده و در خصوص منابع صندوق با احتیاط عمل می‌شود زیرا با نحوه عمل فعلی افزایش خالص دارایی‌ها موجب این گمان می‌شود که صندوق سودده است ولی با لحاظ نمودن محاسبات اکچواری صندوق سودده به واحد زیان ده تبدیل می‌شود. در مقابل نظر موافقان این است که نحوه ارائه اطلاعات اکچواری مناسب است ولی باید اطلاعات گسترده و جزئیات کامل در خصوص محاسبات اکچواری و کسری افشا شده ارائه شود.

آزمون به موقع بودن ارائه اطلاعات

در بررسی به موقع بودن ارائه اطلاعات طبق نگاره ۷، یافته‌ها بیانگر این است که اطلاعات صورت‌های مالی صندوق‌ها به موقع نیست؛ یک راهکار ارتقای به موقع بودن، انجام محاسبات اکچواری در فواصل زمانی کمتر از سه سال است؛ همچنین پاسخ‌دهندگان بر این باورند که ارائه گزارش‌های میان‌دوره (سه ماهه یا شش ماهه) بر حسب ارزش‌های منصفانه موجب ارائه اطلاعات به موقع توسط صندوق‌ها می‌شود.

نگاره (۷) سوالات و نتایج آزمون به موقع بودن اطلاعات با استفاده از روش دلفی فازی

سوال	گروه حسابرسیان		گروه استفاده‌کنندگان		نتایج کلی	
	میانگین فازی	میانگین قطعی	نتیجه	میانگین فازی	میانگین قطعی	نتیجه
ارزیابی اکچواری حداقل هر سه سال یکبار اطلاعات به موقعی را ارائه می‌کند	(۰/۳۵-۰/۶۸-۰/۸۵)	۰/۶۶۲	رد	(۰/۳۵-۰/۶۸-۰/۸۵)	۰/۶۶۲	رد
	(۰/۴۹-۰/۷۳-۰/۹۲)	۰/۷۱۷	تایید	(۰/۵۳-۰/۷۹-۰/۹۳)	۰/۷۵۸	تایید

قابلیت درک اطلاعات ارائه شده

طبق نگاره ۸ پاسخ‌دهندگان در خصوص قابلیت درک اطلاعات ارائه شده معتقدند که ساختار گزارش، نرخ‌ها و روش‌های مورد استفاده در محاسبات اکچواری قابل درک نیست؛ تشریح جنبه‌های اصولی محاسبات اکچواری، ذکر نمونه در استاندارد ۲۷، تعیین فرمت گزارش اکچواری و اطلاعات ارائه شده در آن موجب افزایش قابلیت درک استفاده‌کنندگان می‌شود. در مصاحبه‌ها نیز ۱۳ نفر شامل تمام اکچوارها معتقدند اکچواری علم جدیدی است و به دلیل تخصصی بودن و ماهیت پیچیده و همچنین سلیقه‌ای بودن محاسبات آن قابل درک نیست. در مقابل تمام حسابرسیان بر این باورند که برای متخصصانی که حداقل دانش مالی داشته و جزئیات را مطالعه و محاسبات را بررسی کرده باشند قابل درک است. راه‌های افزایش قابلیت درک محاسبات اکچواری این است که آموزش کافی ارائه شده و در صورت‌های مالی هم افشاییات گسترده در این خصوص صورت گیرد.

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی/۵۷

نگاره (۸) سوالات و نتایج آزمون قابلیت درک اطلاعات ارائه شده با استفاده از روش دلفی فازی

سوال	گروه حساب‌برسان		گروه استفاده‌کنندگان		نتایج کلی	
	میانگین فازی	میانگین قطعی	میانگین فازی	میانگین قطعی	نتیجه	نتیجه
ساختار گزارش، نرخ‌ها و روش‌های اکچواری قابل درک است.	(۰/۴۸-۰/۷۸-۰/۸۹)	۰/۶۹۹	(۰/۴-۰/۶۵-۰/۸۴)	۰/۶۳۱	رد	رد
تشریح جنبه‌های اصولی محاسبات اکچواری و ذکر نمونه در استاندارد ۲۷ موجب افزایش قابلیت درک استفاده‌کنندگان می‌شود.	(۰/۶۱-۰/۸۵-۰/۹۸)	۰/۸۲۱	(۰/۶۱-۰/۸۵-۰/۹۸)	۰/۸۱۵	تائید	تائید
تعیین فرمت گزارش اکچواری و اطلاعات ارائه شده در آن موجب افزایش قابلیت درک استفاده‌کنندگان می‌شود.	(۰/۶۱-۰/۸۵-۰/۹۶)	۰/۸۱۱	(۰/۵۹-۰/۸۳-۰/۹۹)	۰/۸۰۴	تائید	تائید

سودمندی اطلاعات افشا شده در یادداشت‌های پیوست صورت‌های مالی

در بررسی سودمندی اطلاعات افشا شده در یادداشت‌های پیوست صورت‌های مالی نتایج مندرج در نگاره ۹ نشان می‌دهد از نظر حساب‌برسان تمام اطلاعات ارائه شده در یادداشت‌های پیوست صورت‌های مالی سودمند است اما نتایج کلی بیانگر این است که از نظر استفاده‌کنندگان اطلاعات گروه‌های کارکنان تحت پوشش و کارفرمایان سودمند نیست.

نگاره (۹) سوالات و نتایج آزمون سودمندی اطلاعات افشا شده در یادداشت‌های پیوست صورت‌های مالی با استفاده از روش دلفی فازی

گروه حساب‌برسان	گروه استفاده‌کنندگان	نتایج کلی
افشای هر یک از موارد زیر در صورت‌های مالی تا چه اندازه سودمند است؟	میانگین فازی میانگین قطعی نرخه	میانگین فازی میانگین قطعی نرخه
رویه‌ها و مفروضات تعیین ارزش منصفانه سرمایه‌گذاری‌ها	۰/۷۲۸ تایید	۰/۷۷۳ تایید
رویه‌ها و مفروضات مورد استفاده در محاسبه ارزش فعلی اکتواری	۰/۸۲۳ تایید	۰/۸۹۷ تایید
تغییر رویه‌ها و مفروضات محاسبات اکتواری در فاصله بین دو تاریخ اکتواری	۰/۶۹۸ تایید	۰/۷۶۳ تایید
تاریخ آخرین ارزیابی اکتواری	۰/۷۲۸ تایید	۰/۷۸۰ تایید
کارکنان و کارفرمایان	۰/۶۲۷ تایید	۰/۶۸۸ رد
اطلاعات آماری بازنشستگان، مستمری بگیران و اعضای شاغل	۰/۷۸۸ تایید	۰/۷۸۱ تایید

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی/۵۹

اطلاعات طرح‌ها و شرایط آن	۰/۷۲۷	۰/۷۷۰	۰/۷۰۳	۰/۷۲۷	۰/۷۲۰	۰/۷۶۳	۰/۷۷۵	۰/۷۷۰
تغییر شرایط پرداخت مزایا، حق- بیمه‌ها، شرایط عضویت و قوانین و مقررات مرتبط با طرح	۰/۷۲۳	۰/۷۲۴	۰/۷۴۶	۰/۷۱۰	۰/۷۰۲	۰/۶۹۳	۰/۶۸۵	۰/۷۱۵
لحاظ کردن یا نکردن تغییر شرایط پرداخت مزایا، حق‌بیمه‌ها، شرایط عضویت طرح و قوانین و مقررات در محاسبات اکچواری	۰/۷۲۳	۰/۷۲۴	۰/۷۴۶	۰/۷۱۰	۰/۷۰۲	۰/۶۹۳	۰/۶۸۵	۰/۷۱۵
خط‌مشی تامین منابع	۰/۷۲۳	۰/۷۲۴	۰/۷۴۶	۰/۷۱۰	۰/۷۰۲	۰/۶۹۳	۰/۶۸۵	۰/۷۱۵
تغییرات خط‌مشی تامین منابع	۰/۷۲۳	۰/۷۲۴	۰/۷۴۶	۰/۷۱۰	۰/۷۰۲	۰/۶۹۳	۰/۶۸۵	۰/۷۱۵
وضعیت مالیاتی طرح	۰/۷۲۳	۰/۷۲۴	۰/۷۴۶	۰/۷۱۰	۰/۷۰۲	۰/۶۹۳	۰/۶۸۵	۰/۷۱۵
معاملات با واحدهای تحت کنترل یا نفوذ قابل ملاحظه	۰/۷۲۳	۰/۷۲۴	۰/۷۴۶	۰/۷۱۰	۰/۷۰۲	۰/۶۹۳	۰/۶۸۵	۰/۷۱۵
معاملات طرح با کارفرمایان با نفوذ قابل ملاحظه در طرح	۰/۷۲۳	۰/۷۲۴	۰/۷۴۶	۰/۷۱۰	۰/۷۰۲	۰/۶۹۳	۰/۶۸۵	۰/۷۱۵

معاملات با کانون‌های بازنتستگی و سازمان‌های مرتبط	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵
سیاست‌های سرمایه‌گذاری منابع	۰/۷۷۰	۰/۷۷۰	۰/۷۷۰	۰/۷۷۰	۰/۷۷۰
سرمایه‌گذاری در سهام کارفرمایان با نفوذ قابل ملاحظه	۰/۷۳۵	۰/۷۳۵	۰/۷۳۵	۰/۷۳۵	۰/۷۳۵
جدول جزئیات ارزش منصفانه خالص دارایی‌ها و مقایسه آن با ارزش فعلی اکچواری	۰/۷۸۷	۰/۷۸۷	۰/۷۸۷	۰/۷۸۷	۰/۷۸۷
سیاست‌های تامین مبالغ کسری	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵

کفایت اطلاعات افشا شده

طی مصاحبه‌های انجام شده مشخص شده که ۱۳ نفر از متخصصان مالی بر این باور بودند که در خصوص افشای اطلاعات خیلی مشکلی وجود ندارد چون تهیه‌کنندگان صورت‌های مالی می‌توانند در یادداشت‌های توضیحی اطلاعات مورد نظر را افشا کنند؛ استاندارد نیز محدودیتی در این زمینه قائل نشده است؛ مضافاً اینکه الزامات افشای استاندارد کافی است. در مقابل مخالفان معتقد بودند در صورت‌های مالی، ارزش سرمایه‌گذاری‌ها و بازدهی آتی آن‌ها مشخص نیست؛ علاوه بر آن اطلاعات کاملی در خصوص محاسبات اکچواری و کسری افشا شده ارائه نمی‌شود مثلاً نحوه محاسبه نرخ تنزیل بیان نمی‌گردد. همچنین با رعایت استاندارد ۲۷ اطلاعات به نحوی افشا می‌شود که مورد تایید سازمان حسابرسی باشد اما این اطلاعات الزاماً تحلیل واقعی صندوق-ها و تحلیل مورد نیاز هیات امانا به عنوان یک نهاد ناظر تصمیم‌گیرنده نیست. سوالات و نتایج حاصل شده در نگاره ۱۰ ارائه شده است.

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی/۶۱

نگاره (۱۰) سوالات و نتایج آزمون کفایت اطلاعات افشا شده با استفاده از روش دلفی فازی

سوال	گروه حساب‌رسان		گروه استفاده‌کنندگان		نتایج کلی	
	میانگین فازی	میانگین قطعی	میانگین فازی	میانگین قطعی	نتیجه	میانگین قطعی
اطلاعات افشا شده در خصوص «شرایط و ویژگی‌های طرح» برای تصمیم‌گیری کافی است.	(۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۸)	۰/۷۶۳	(۰/۳۸-۰/۶۳-۰/۸۴)	۰/۴۱۵	رد	۰/۶۸۲
عدم وجود الزامات کافی افشا موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «شرایط و ویژگی‌های طرح» شده است.	(۰/۳۹-۰/۶۹-۰/۸۲)	۰/۵	(۰/۳۳-۰/۶۶-۰/۸۸)	۰/۶۵۶	رد	۰/۵۷۶
عدم رعایت الزامات افشای استاندارد موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «شرایط و ویژگی‌های طرح» شده است.	(۰/۳۸-۰/۷۲-۰/۹)	۰/۷۰۲	(۰/۲۳-۰/۹۱)	۰/۷۰۶	تائید	۰/۷۰۴
اطلاعات افشا شده در خصوص «سرمایه‌گذاری‌های طرح» برای تصمیم‌گیری کافی است.	(۰/۵۱-۰/۷۶-۰/۹۵)	۰/۷۴	(۰/۳۲-۰/۵۶-۰/۷۹)	۰/۵۵۸	رد	۰/۶۴
عدم وجود الزامات کافی افشا موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «سرمایه‌گذاری‌های طرح» شده است.	(۰/۵۱-۰/۷۶-۰/۹۲)	۰/۷۳	(۰/۵۴-۰/۷۹-۰/۹۶)	۰/۷۶۳	تائید	۰/۷۶۷
عدم رعایت الزامات افشای استاندارد موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «سرمایه‌گذاری‌ها» شده است.	(۰/۳۹-۰/۶۱-۰/۸۱)	۰/۶۰۶	(۰/۳۳-۰/۶۸-۰/۹۱)	۰/۶۷۳	رد	۰/۶۴۳
اطلاعات افشا شده در خصوص «ارزش فعلی اکچواری» برای تصمیم‌گیری کافی است.	(۰/۵۳-۰/۷۹-۰/۹۵)	۰/۷۶	(۰/۳۱-۰/۵۶-۰/۷۹)	۰/۵۵	رد	۰/۶۴۵

۰/۵۸-۰/۷۲-۰/۷۵	عدم وجود الزامات کافی افشا موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «ارزش فعلی اکچواری» شده است.	۰/۷۸۵	تایید
۰/۷۸۵	عدم رعایت الزامات افشای استاندارد موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «ارزش فعلی اکچواری» شده است.	۰/۶۰۱	رد
۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۴	اطلاعات افشا شده در خصوص «جزئیات ارزش منصفانه خالص دارایی‌ها و مقایسه آن با ارزش فعلی اکچواری و تشریح سیاست‌های تأمین کسری» برای تصمیم‌گیری کافی است.	۰/۶۹۲	رد
۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۴	عدم وجود الزامات کافی افشا موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «جزئیات ارزش منصفانه خالص دارایی‌ها و مقایسه آن با ارزش فعلی اکچواری و تشریح سیاست‌های تأمین کسری» شده است.	۰/۶۷۵	رد
۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۴	عدم رعایت الزامات افشای استاندارد ۲۷ موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «جزئیات ارزش منصفانه خالص دارایی‌ها و مقایسه آن با ارزش فعلی اکچواری و تشریح سیاست‌های تأمین کسری» شده است.	۰/۶۵۹	رد
۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۴	اطلاعات افشا شده در خصوص «خط‌مشی تأمین منابع و تغییرات آن» برای تصمیم‌گیری کافی است.	۰/۶۱۱	رد
۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۴	عدم وجود الزامات کافی افشا موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «خط‌مشی تأمین منابع و تغییرات آن» شده است.	۰/۵۴۸	رد
۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۴	عدم رعایت الزامات افشای استاندارد ۲۷ موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «خط‌مشی تأمین منابع و تغییرات آن» شده است.	۰/۶۵۲	رد
۰/۴۸-۰/۷۳-۰/۷۵	تایید	۰/۶۳۲	رد
۰/۴۸-۰/۷۳-۰/۷۵	تایید	۰/۶۰۶	رد
۰/۴۸-۰/۷۳-۰/۷۵	تایید	۰/۵۷۵	رد
۰/۴۸-۰/۷۳-۰/۷۵	تایید	۰/۶۶۵	رد
۰/۴۸-۰/۷۳-۰/۷۵	تایید	۰/۵۰۶	رد
۰/۴۸-۰/۷۳-۰/۷۵	تایید	۰/۶۱۳	رد
۰/۴۸-۰/۷۳-۰/۷۵	تایید	۰/۵۵۶	رد
۰/۴۸-۰/۷۳-۰/۷۵	تایید	۰/۶۳۳	رد
۰/۴۸-۰/۷۳-۰/۷۵	تایید	۰/۵۵۶	رد

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی/۶۳

اطلاعات افشا شده در خصوص «وضعیت مالیاتی طرح» برای تصمیم‌گیری کافی است.	۰/۷۸۵	تایید	۰/۷۸۵	تایید	۰/۷۸۵
عدم وجود الزامات کافی افشا موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «وضعیت مالیاتی طرح» شده است.	۰/۶۲۷	رد	۰/۵۵۳	رد	۰/۵۱۵
عدم رعایت الزامات افشای استاندارد ۲۷ موجب ناکافی بودن اطلاعات افشا شده در خصوص «وضعیت مالیاتی طرح» شده است.	۰/۵۷۶	رد	۰/۵۶۹	رد	۰/۵۷۳

نتایج حاصل از تحلیل پرسشنامه‌ها بیانگر این است که اطلاعات افشا شده در خصوص شرایط و ویژگی‌های طرح، سرمایه‌گذاری‌های طرح، ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکتواری، جزئیات ارزش منصفانه خالص دارایی‌های طرح و خط‌مشی تأمین منابع و تغییرات آن در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی برای تصمیم‌گیری کافی نیست. به منظور استخراج اطلاعاتی که در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی افشا نمی‌شود ولی افشای آن‌ها برای تصمیم‌گیری سودمند است، سوالات مندرج در نگاره ۱۱ مورد پرسش قرار گرفت که همگی آن‌ها مورد تایید قرار گرفته‌اند.

نگاره (۱۱) سوالات و نتایج آزمون اطلاعات ارائه شده جهت افشا با استفاده از روش دلفی فازی

گروه حساب‌رسان	گروه استفاده‌کنندگان	نتایج کلی
درخصوص الزامی نمودن افشای اطلاعات زیر در استاندارد ۲۷ چه نظری دارید؟	پس‌گین فازی	پس‌گین فازی
افشای اطلاعات در خصوص اعضای هیات مدیره طرح و ترکیب آن	۰/۷۶۳	تایید
افشای اینکه طرح ورودی جدید نمی‌پذیرد	۰/۸۱۱	تایید
افشای اطلاعات در خصوص اعضای هیات مدیره طرح و ترکیب آن	۰/۷۷۷	تایید
افشای اینکه طرح ورودی جدید نمی‌پذیرد	۰/۷۸۵	تایید

توضیحی در خصوص خانمه طرح	(۰/۵۵-۰/۷۳-۰/۹۸)	۰/۷۹۳	تایید
افشای محدودسازی طرح	(۰/۵۵-۰/۷۰-۰/۹۸)	۰/۷۷۸	تایید
افشای سود تضمین شده به حق بیمه‌ها	(۰/۵۷-۰/۷۰-۰/۹۵)	۰/۷۷۸	تایید
افشای شاخص‌های با اهمیت وضعیت طرح	(۰/۵۵-۰/۷۰-۰/۹۳)	۰/۷۵۸	تایید
شیوه تدوین و اصلاح سیاست سرمایه‌گذاری	(۰/۵۵-۰/۷۹-۰/۹۳)	۰/۷۶	تایید
تغییرات بااهمیت سیاست سرمایه‌گذاری	(۰/۵۵-۰/۷۰-۰/۹۵)	۰/۷۶۸	تایید
افشای سرمایه‌گذاری- هایی که ۵٪ یا بیشتر از ۵٪ خالص دارایی‌ها را تشکیل می‌دهند	(۰/۵۸-۰/۷۱-۰/۹۳)	۰/۷۷۵	تایید
معاملات بااهمیت املاک و مستغلات	(۰/۶۳-۰/۷۸-۰/۹۷)	۰/۸۳۶	تایید
	(۰/۵۵-۰/۷۹-۰/۹۵)	۰/۷۶۵	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۶)	۰/۷۵۴	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۴-۰/۹۳)	۰/۷۳۱	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۹-۰/۹۶)	۰/۷۶۵	تایید
	(۰/۵۵-۰/۷۰-۰/۹۵)	۰/۷۷۷	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۷-۰/۹۳)	۰/۷۴۲	تایید
	(۰/۵۶-۰/۷۱-۰/۹۵)	۰/۷۷۵	تایید
	(۰/۵۸-۰/۷۳-۰/۹۳)	۰/۷۷۹	تایید
	(۰/۶-۰/۷۵-۰/۹۷)	۰/۸۰۶	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۷-۰/۹۳)	۰/۷۶۴	تایید
	(۰/۵۵-۰/۷۰-۰/۹۵)	۰/۷۶۸	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۷-۰/۹۳)	۰/۷۵	تایید
	(۰/۵۶-۰/۷۱-۰/۹۵)	۰/۷۷۳	تایید
	(۰/۵۸-۰/۷۳-۰/۹۳)	۰/۷۷۷	تایید
	(۰/۵۵-۰/۷۱-۰/۹۶)	۰/۷۷۷	تایید
	(۰/۵۵-۰/۷۱-۰/۹۶)	۰/۷۷۷	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۴-۰/۹۳)	۰/۷۶۵	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۶)	۰/۷۵۴	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۴-۰/۹۳)	۰/۷۳۱	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۹-۰/۹۶)	۰/۷۶۵	تایید
	(۰/۵۵-۰/۷۰-۰/۹۵)	۰/۷۷۷	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۷-۰/۹۳)	۰/۷۴۲	تایید
	(۰/۵۶-۰/۷۱-۰/۹۵)	۰/۷۷۳	تایید
	(۰/۵۸-۰/۷۳-۰/۹۳)	۰/۷۷۷	تایید
	(۰/۶-۰/۷۵-۰/۹۷)	۰/۸۰۶	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۷-۰/۹۳)	۰/۷۶۴	تایید
	(۰/۵۵-۰/۷۱-۰/۹۶)	۰/۷۷۷	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۴-۰/۹۳)	۰/۷۶۵	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۸-۰/۹۶)	۰/۷۵۴	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۴-۰/۹۳)	۰/۷۳۱	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۹-۰/۹۶)	۰/۷۶۵	تایید
	(۰/۵۵-۰/۷۰-۰/۹۵)	۰/۷۷۷	تایید
	(۰/۵۳-۰/۷۷-۰/۹۳)	۰/۷۴۲	تایید
	(۰/۵۶-۰/۷۱-۰/۹۵)	۰/۷۷۳	تایید
	(۰/۵۸-۰/۷۳-۰/۹۳)	۰/۷۷۷	تایید
	(۰/۶-۰/۷۵-۰/۹۷)	۰/۸۰۶	تایید

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی/۶۵

افشای میانگین نرخ بازده سرمایه‌گذاری‌ها	(۰/۵۸--۰/۸۳--۰/۹۸)	۰/۷۹۵	تایید	افشای روند چند ساله میانگین نرخ بازده سرمایه‌گذاری‌ها	(۰/۵۶--۰/۸۳--۰/۹۸)	۰/۸۰۶	تایید	تأثیر هر تغییر در فروض اکچواری که تأثیر مهمی بر ارزش فعلی اکچواری دارد	(۰/۵۹--۰/۸۳--۰/۹۶)	۰/۷۹۵	تایید	منابع فروش مرگ و میر در محاسبه اکچواری	(۰/۵۵--۰/۸۰--۰/۹۳)	۰/۷۶	تایید	افشای تاریخ مطالعات تجربی پایه فروش اکچواری	(۰/۴۹--۰/۷۳--۰/۹۱)	۰/۷۱۲	تایید	افشای نحوه محاسبه نرخ تنزیل	(۰/۶۱--۰/۸۶--۰/۹۸)	۰/۸۱۸	تایید	تحلیل حساسیت مفروضات بااهمیت اکچواری	(۰/۵۲--۰/۷۷--۰/۹۱)	۰/۷۳۲	تایید	افشای اطلاعات تفکیکی ارزش منصفانه دارایی‌ها برحسب ماهیت و ریسک آن‌ها	(۰/۵۳--۰/۷۹--۰/۹۳)	۰/۷۵۵	تایید
	(۰/۶۱--۰/۸۶--۰/۹۸)	۰/۸۱۹	تایید		(۰/۵۶--۰/۸۱--۰/۹۸)	۰/۷۸۱	تایید		(۰/۵۴--۰/۷۹--۰/۹۶)	۰/۷۶۳	تایید		(۰/۸۳--۰/۹۱)	۰/۷۰۸	تایید		(۰/۴۹--۰/۷۳--۰/۹۳)	۰/۷۱۹	تایید		(۰/۶۱--۰/۸۶--۰/۹۸)	۰/۸۱۵	تایید		(۰/۴۹--۰/۷۳--۰/۹۱)	۰/۷۰۴	تایید		(۰/۴۹--۰/۷۴--۰/۹۱)	۰/۷۱۳	تایید
	(۰/۶۱--۰/۸۶--۰/۹۸)	۰/۸۰۸	تایید		(۰/۵۷--۰/۸۲--۰/۹۸)	۰/۷۹۲	تایید		(۰/۵۷--۰/۸۱--۰/۹۶)	۰/۷۷۷	تایید		(۰/۶۶--۰/۹۱)	۰/۷۳۲	تایید		(۰/۴۹--۰/۷۴--۰/۹۳)	۰/۷۱۶	تایید		(۰/۶۱--۰/۸۶--۰/۹۸)	۰/۸۱۶	تایید		(۰/۵۵--۰/۷۴--۰/۹۱)	۰/۷۱۷	تایید		(۰/۵۱--۰/۷۶--۰/۹۲)	۰/۷۲۳	تایید

۰/۷۸۵	تایید	افشای اطلاعات چند ساله خالص تعهدات
۰/۷۶۸	تایید	افشای اطلاعات تحلیلی چند ساله تعهدات
۰/۷۵۳	تایید	افشای تاثیر آبی برآوردی سیاست تامین مالی بر تفاوت ارزش فعلی اکچواری و ارزش منصفانه خالص دارایی ها
۰/۷۵۵	تایید	ارائه بستر اقتصادی سال های اخیر که طرح در آن فعال بوده با افشای اطلاعات چند ساله اجزای خالص تعهدات طرح
۰/۶۸۹	رد	افشای اجزای بدهی کارفرمایان
۰/۶۹۷	رد	افشای اطلاعات چند ساله مشارکت های کارفرمایان
۰/۷۶۳	تایید	شرحی از راهبردهای مدیریت دارایی-بدهی و تکنیک های مدیریت ریسک
۰/۷۶۴	تایید	در صورت تعلق کارمزد دیگرکرد به مانده بدهی کارفرمایان، افشای نرخ کارمزد و مبلغ
۰/۷۴۶	تایید	افشای اطلاعات چند ساله خالص تعهدات
۰/۷۳۱	تایید	افشای اطلاعات تحلیلی چند ساله تعهدات
۰/۷۵	تایید	افشای تاثیر آبی برآوردی سیاست تامین مالی بر تفاوت ارزش فعلی اکچواری و ارزش منصفانه خالص دارایی ها
۰/۷۱۵	تایید	ارائه بستر اقتصادی سال های اخیر که طرح در آن فعال بوده با افشای اطلاعات چند ساله اجزای خالص تعهدات طرح
۰/۷۳۵	تایید	افشای اجزای بدهی کارفرمایان
۰/۷۰۴	تایید	افشای اطلاعات چند ساله مشارکت های کارفرمایان
۰/۷۳۱	تایید	شرحی از راهبردهای مدیریت دارایی-بدهی و تکنیک های مدیریت ریسک
۰/۷۶۵	تایید	در صورت تعلق کارمزد دیگرکرد به مانده بدهی کارفرمایان، افشای نرخ کارمزد و مبلغ

افشای بدهی دولت به صندوق‌ها، روند تسویه آن در سال‌های گذشته و سیاست دولت برای تسویه بدهی	۰/۵۵-۰/۹۹ (۰/۵۵-۰/۹۹)	۰/۸۸-۰/۹۹ (۰/۸۸-۰/۹۹)	۰/۸۸ تأثیر	۰/۸۸ تأثیر
افشای تأثیر نوسانات نرخ ارز بر طرح	۰/۶۴-۰/۹۹ (۰/۶۴-۰/۹۹)	۰/۶۴-۰/۹۹ (۰/۶۴-۰/۹۹)	۰/۶۴ تأثیر	۰/۱۵ تأثیر

۵- بحث و نتیجه‌گیری

صندوق‌های بازنشستگی از اصلی‌ترین بازیگران حوزه تامین اجتماعی به شمار رفته و دارای آثار حائز اهمیت اقتصادی و اجتماعی می‌باشند؛ با این وجود، با گذشت بیش از ۱۳ سال از اجرایی شدن استاندارد حسابداری مربوط به آن‌ها، تاکنون سودمندی اطلاعات حاصل از این استاندارد مورد بررسی دقیق قرار نگرفته است. این پژوهش با هدف بررسی سودمندی اطلاعات حاصل از بکارگیری استاندارد ۲۷ با استفاده از رویکرد ارزیابی پس از اجرا و روش پژوهش ترکیبی صورت پذیرفته است. طبق استاندارد ۲۷ ایران اعضای طرح، ارکان طرح، دولت و کارفرمایان استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی معرفی شده‌اند ولی با توجه به اجباری بودن عضویت در صندوق‌های بازنشستگی به نظر می‌رسد مناسب است در این خصوص مانند سایر استانداردهای مطرح در خصوص طرح‌های مزایای بازنشستگی عمل شده و هیچ گروهی به عنوان استفاده‌کننده معرفی نشود. از سوی دیگر به دلیل عدم اجرای استاندارد حسابداری شماره ۳۳ توسط شرکت‌ها ارقام گزارش شده توسط صندوق‌ها چندان مورد توجه کارفرمایان قرار نمی‌گیرد. از سوی دیگر پاسخ‌دهندگان بر این باورند که صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان خود را تامین نمی‌کند.

بررسی سودمندی صورت‌های مالی و اطلاعات ارائه شده در آن بیانگر این است که فرمت صورت‌های مالی، ترتیب ارائه اجزای آن، نحوه اندازه‌گیری تعهدات مزایای بازنشستگی و حق-بیمه‌های دریافتنی، نحوه ارائه کسری صندوق‌ها و اطلاعات ارائه شده در یادداشت‌های پیوست سودمند است اما نحوه اندازه‌گیری و افشای سرمایه‌گذاری‌ها سودمند نیست. در این خصوص بهتر است مانند سایر استانداردهای مطرح در خصوص طرح‌های مزایای بازنشستگی سرمایه-گذاری‌ها به ارزش منصفانه در متن ترازنامه ارائه شوند. یکی از نکات مهمی که توسط مخالفان مطرح شده عدم تهیه صورت جریان وجوه نقد و مشخص نبودن کیفیت افزایش خالص دارایی‌های طرح و وضعیت نقدینگی صندوق‌ها است. به نظر می‌رسد یا باید صورت جریان وجوه نقد تهیه شود یا یادداشت‌های تجزیه و تحلیلی برای تغییر خالص دارایی‌ها ارائه شود. درخصوص نحوه

ارائه اطلاعات اکچواری نیز نظرات متناقضی مطرح شده است؛ برخی معتقدند نحوه ارائه ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری طبق استاندارد ۲۷ مناسب است اما در مصاحبه‌ها تقریباً تمام اکچوارها معتقدند اطلاعات اکچواری باید در تراز اکچواری ارائه گردد؛ از این رو پیشنهاد می‌شود تراز اکچواری که شامل دارایی‌ها و بدهی‌های اکچواری است به عنوان صورت مکمل ارائه شود. برخی متخصصان مالی نیز معتقدند گزارش‌های اکچواری جداگانه ضمیمه صورت‌های مالی شود. برخی نیز معتقدند تعهدات اکچواری داخل ترازنامه ارائه شود نه ذیل آن. همچنین یکی دیگر از راه‌های افزایش سودمندی صورت‌های مالی این است که با توجه به متغیرهای اقتصادی در حال تغییر در کشور، نرم‌افزار جامعی برای اکچواری تهیه شود تا بتوان با کمک آن گزارشگری اکچواری به روز انجام داد. در شرایط فعلی کشور گزارش‌های سه ساله سودمند نیست و باید در دوره زمانی کمتر محاسبات انجام شود. همچنین پاسخ‌دهندگان معتقدند که ساختار گزارش، نرخ‌ها و روش‌های مورد استفاده در محاسبات اکچواری قابل درک نیست؛ تشریح جنبه‌های اصولی محاسبات اکچواری، ذکر نمونه، تعیین فرمت گزارش اکچواری و اطلاعات ارائه شده در آن و همچنین افشای گسترده موجب افزایش قابلیت درک استفاده-کنندگان می‌شود.

مطابق یافته‌های پژوهش، اطلاعات افشا شده درخصوص «شرایط و ویژگی‌های طرح» در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی برای تصمیم‌گیری کافی نیست. افشای اطلاعات زیر مورد تایید پاسخ‌دهندگان قرار گرفته است؛ از این رو پیشنهاد می‌شود الزامی نمودن افشای اطلاعات زیر مدنظر سازمان حسابرسی قرار گیرد:

افشای اطلاعاتی در خصوص اعضای هیات مدیره طرح و ترکیب آن
اگر طرح ورودی جدید نمی‌پذیرد، این موضوع افشا گردد

توضیحی در خصوص خاتمه طرح (به عنوان نمونه اولویت ادعای مشارکت‌کنندگان به دارایی‌های طرح در صورت فسخ طرح)

افشای محدودسازی طرح توسط کارفرمایان (کاهش قابل ملاحظه تعداد کارکنان تحت پوشش طرح)

در صورتیکه طبق آیین‌نامه طرح به حق بیمه‌های کارکنان سود تضمین‌شده‌ای تعلق می‌گیرد این موضوع افشا گردد

افشای شاخص‌های بااهمیت بیانگر وضعیت طرح مانند نرخ جایگزینی، نسبت پشتیبانی و ... همچنین طبق نظر پاسخ‌دهندگان اطلاعات افشا شده درخصوص "سرمایه‌گذاری‌های طرح" در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی برای تصمیم‌گیری کافی نیست. همچنین یادداشت‌های توضیحی صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی عملکرد مدیریت درخصوص بکارگیری منابع صندوق‌ها و اداره آن را نشان نمی‌دهد. افشای اطلاعات زیر مورد تایید پاسخ‌دهندگان قرار

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی/۶۹

گرفته است؛ از این رو پیشنهاد می‌شود الزامی نمودن افشای اطلاعات زیر مدنظر سازمان حسابرسی قرار گیرد:

شیوه تدوین و اصلاح سیاست سرمایه‌گذاری طرح
تغییرات بااهمیت سیاست سرمایه‌گذاری طرح طی دوره
افشای سرمایه‌گذاری‌هایی که ۵٪ یا بیشتر از ۵٪ خالص دارایی‌های طرح را تشکیل می‌دهند
معاملات بااهمیت املاک و مستغلات
افشای میانگین نرخ بازده سرمایه‌گذاری‌ها و نحوه محاسبه آن به منظور درک عملکرد سرمایه-
گذاری و ارزیابی مسئولیت مباشرت مدیریت
افشای روند چند ساله میانگین نرخ بازده سرمایه‌گذاری‌ها؛ طبق استاندارد ۶۷ حسابداری دولتی،
ارائه اطلاعات در خصوص نرخ بازده سرمایه‌گذاری‌ها استفاده‌کنندگان را از تاثیرات شرایط بازار
بر دارایی‌های طرح آگاه می‌کند و به آن‌ها در ارزیابی موفقیت استراتژی سرمایه‌گذاری طرح
یاری می‌رساند. همچنین در ارزیابی اینکه عایدات سرمایه‌گذاری تا چه حد در پرداخت مزایا به
اعضای طرح نقش دارد تاثیرگذار است.

از سوی دیگر مطابق یافته‌های پژوهش اطلاعات افشا شده درخصوص «ارزش فعلی مزایای
بازنشستگی مبتنی بر اکچواری» در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی برای تصمیم‌گیری
کافی نیست. افشای اطلاعات زیر مورد تایید پاسخ‌دهندگان قرار گرفته است؛ از این رو پیشنهاد
می‌شود الزامی نمودن افشای اطلاعات زیر مدنظر سازمان حسابرسی قرار گیرد:
تاثیر هر تغییر در فروض اکچواری که تاثیر مهمی بر ارزش فعلی اکچواری دارد
درخصوص فروض مربوط به مرگ و میر، منابع این فروض افشا شود
افشای تاریخ مطالعات تجربی که پایه فروض بااهمیت اکچواری است
افشای نحوه محاسبه نرخ تنزیل

اطلاعات مربوط به تحلیل حساسیت مفروضات بااهمیت اکچواری
همچنین طبق نظر پاسخ‌دهندگان اطلاعات افشا شده درخصوص «جزئیات ارزش منصفانه خالص
دارایی‌های طرح و مقایسه آن با ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری و تشریح
سیاست‌های تأمین مبالغ کسری» در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی برای تصمیم‌گیری
کافی نیست. افشای اطلاعات زیر مورد تایید پاسخ‌دهندگان قرار گرفته است؛ از این رو پیشنهاد
می‌شود الزامی نمودن افشای اطلاعات زیر مدنظر سازمان حسابرسی قرار گیرد:

افشای اطلاعات تفکیکی ارزش منصفانه دارایی‌های طرح بر حسب ماهیت و ریسک آن‌ها
افشای اطلاعات چند ساله خالص تعهدات طرح (ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر
اکچواری پس از کسر ارزش منصفانه خالص دارایی‌های طرح)؛ طبق استاندارد ۶۷ حسابداری

دولتی، فراهم نمودن اطلاعاتی درخصوص تشریح اینکه چرا و چگونه بدهی بازنشستگی از سالی به سال دیگر تغییر می‌کند، سودمندی گزارش‌های مالی طرح‌ها و شفافیت آن‌ها را ارتقا می‌دهد. افشای برخی اطلاعات تحلیلی چند ساله درخصوص تعهدات طرح مانند اطلاعات ارزش منصفانه خالص دارایی‌های طرح بر حسب درصدی از مجموع تعهدات بازنشستگی و خالص تعهدات بدهی بازنشستگی بر حسب درصدی از حقوق تحت پوشش

افشای تاثیر آتی برآوردی سیاست تامین مالی بر تفاوت موجود بین تعهدات طرح بر حسب ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری و ارزش منصفانه خالص دارایی‌های طرح علاوه بر آن، یافته‌ها بیانگر این است که اطلاعات افشا شده درخصوص «خط‌مشی تأمین منابع و تغییرات آن» در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی برای تصمیم‌گیری کافی نیست. پیشنهاد می‌شود لزوم افشای اطلاعات لازم در این زمینه مدنظر سازمان حسابرسی قرار گیرد. علاوه بر مطالب ارائه شده افشای اطلاعات زیر نیز مورد تایید پاسخ‌دهندگان قرار گرفته است؛ از این رو پیشنهاد می‌شود الزامی نمودن افشای اطلاعات زیر مدنظر سازمان حسابرسی قرار گیرد:

ارائه بستر اقتصادی سال‌های اخیر که طرح در آن فعال بوده با افشای اطلاعات چند ساله اجزای خالص تعهدات طرح (اجزای تعهدات طرح شامل مخارج خدمات، بهره تعهدات، تغییر شرایط پرداخت مزایا، تفاوت بین مبالغ واقعی و اکچواری، تغییر فروض اکچواری و اجزای ارزش ویژه طرح شامل حق بیمه‌های کارکنان و کارفرمایان، خالص عایدات سرمایه‌گذاری‌ها، مزایای پرداختی و هزینه‌های اداری)

افشای اجزای بدهی کارفرمایان؛ طبق استاندارد ۶۷ حسابداری دولتی، با اطلاعات اجزای بدهی بازنشستگی و روند آن می‌توان دریافت چه میزان از مجموع تعهدات بازنشستگی با خالص وضعیت طرح پوشش داده می‌شود

افشای اطلاعات چند ساله مشارکت‌های کارفرمایان شامل میزان مشارکت‌ها بر حسب اکچواری، حق بیمه‌ها، مشارکت‌های شناسایی شده طی سال (شامل دریافت‌های نقدی و حق بیمه‌های دریافتی)، حقوق تحت پوشش، مشارکت‌های شناسایی شده بر حسب درصدی از حقوق تحت پوشش

شرحی از راهبردهای مدیریت دارایی-بدهی مورد استفاده طرح و تکنیک‌های مدیریت ریسک آن

اگر به مانده بدهی کارفرمایان کارمزد دیرکرد تعلق می‌گیرد، نرخ کارمزد و مبالغ محاسبه شده بابت آن افشا گردد

افشای بدهی دولت به صندوق‌ها، روند تسویه آن در سال‌های گذشته و سیاست دولت برای تسویه بدهی

ارزیابی سودمندی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی/۷۱

افشای تأثیر نوسانات نرخ ارز بر وضعیت طرح
خلاصه یافته‌های حاصل از ارزیابی سودمندی اطلاعات حاصل از بکارگیری استاندارد ۲۷ در
نگاره ۱۲ ارائه شده است.

آزمون	خلاصه یافته‌ها
تأمین نیازهای اطلاعاتی استفاده-کنندگان	تمام موارد مطرح شده در استاندارد جزء نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان است اما صورت‌های مالی این نیازهای اطلاعاتی را تأمین نمی‌کند؛ در این خصوص نیاز اطلاعاتی ارزیابی عملکرد طرح به کمترین حد ممکن تأمین می‌شود - ۷۵٪ استفاده‌کنندگان ابراز نموده‌اند که صورت‌های مالی تلفیقی و جداگانه صندوق در کنار هم اطلاعات سودمندی را ارائه می‌نماید
ارزیابی سودمندی نحوه ارائه صورت‌های مالی و اجزای آن	- فرمت صورت‌های مالی و ترتیب ارائه اجزای آن، نحوه اندازه‌گیری تعهدات و حق‌بیمه‌های دریافتی و همچنین نحوه ارائه کسری صندوق‌ها طبق الزامات استاندارد ۲۷ اطلاعات سودمندی را ارائه می‌نماید اما نحوه اندازه‌گیری و افشای سرمایه‌گذاری‌های طرح سودمند نیست - یکی از نکات مهمی که توسط مخالفان مطرح شده عدم تهیه صورت جریان وجوه نقد و مشخص نبودن کیفیت افزایش خالص دارایی‌های طرح و وضعیت نقدینگی صندوق‌ها است - ارائه تراز اکچواری برای تصمیم‌گیری سودمند است
ارزیابی به موقع بودن اطلاعات گزارش شده	- انجام محاسبات اکچواری حداقل هر سه سال یکبار اطلاعات به موقعی را جهت تصمیم‌گیری ارائه نمی‌کند - ارائه گزارش‌های میان‌دوره بر حسب ارزش‌های منصفانه موجب ارائه اطلاعات به موقع توسط صندوق‌ها می‌شود - ساختار گزارش، نرخ‌ها و روش‌های مورد استفاده در محاسبات اکچواری قابل درک نیست - تشریح جنبه‌های اصولی محاسبات اکچواری، ذکر نمونه در استاندارد ۲۷، تعیین فرمت گزارش اکچواری و اطلاعات ارائه شده در آن موجب افزایش قابلیت درک استفاده‌کنندگان می‌شود - آموزش کافی ارائه شده و در صورت‌های مالی هم افشائیات گسترده در این خصوص صورت گیرد
ارزیابی میزان سودمندی هر یک از موارد افشا	از نظر حساب‌برسان تمام اطلاعات ارائه شده سودمند است اما از نظر استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، اطلاعات افشا شده در خصوص گروه‌های کارکنان تحت پوشش و کارفرمایان سودمند نیست
ارزیابی کفایت اطلاعات افشا شده	اطلاعات افشا شده در خصوص شرایط و ویژگی‌های طرح، سرمایه‌گذاری‌های طرح، ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری، جزئیات ارزش منصفانه خالص دارایی‌های طرح و مقایسه آن با ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر اکچواری و تشریح سیاست‌های تأمین مبالغ کسری و خط‌مشی تأمین منابع و تغییرات آن در صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی برای تصمیم‌گیری کافی نیست اما اطلاعات افشا شده در خصوص وضعیت مالیاتی طرح کافی است

شایان ذکر است که یافته‌های پژوهش تا حدی منطبق با تحقیق صفائی‌فر و مدرس (۱۳۸۸) است که نشان دادند صورت‌های مالی سازمان تأمین اجتماعی برای تصمیمات استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی سودمند است. در راستای انجام پژوهش و دستیابی به اهداف آن محدودیت‌ها و مشکلاتی وجود داشت که در تفسیر نتایج و قابلیت تعمیم آن بایستی مورد ملاحظه قرار گیرد؛ یکی از مهمترین محدودیت‌های این پژوهش کمبود متخصصانی بود که با نحوه حسابداری صندوق‌های بازنشستگی آشنایی داشته باشند؛ در این خصوص تا حد امکان سعی شد از نظرات خبرگان در این زمینه استفاده شود. محدودیت دیگر عدم افشای عمومی صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی بود؛ برای رفع این محدودیت در حد امکان سعی شد موارد مورد نظر از طریق مصاحبه با مدیران مالی صندوق‌های بازنشستگی استخراج شود. محدودیت مهم دیگر

عدم آشنایی کارفرمایان با صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی بود؛ به دلیل عدم رعایت استاندارد حسابداری مزایای بازنشستگی کارکنان اکثر مدیران مالی شرکت‌ها اطلاع دقیقی از نحوه گزارشگری و صورت‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی نداشتند. در این خصوص سعی شد علاوه بر کسب نظرات کارفرمایان، از نظرات خبرگان نیز استفاده شود.

یادداشت‌ها

1-Financial Accounting Standards Board (FASB)	9-Financial Reporting for Pension Plans
2-Government Accounting Standards Board (GASB)	10-Stock-Based Compensation (SBC)
3-International Accounting Standards Board (IASB)	11-Mixed method
4-Post Implementation Review (PIR)	12- Convenience sampling
5- Financial Accounting Foundation (FAF)	13-Purposive sampling
6-Accounting and Reporting by Defined Benefit Pension Plans	14-Snowball or chain sampling
7-Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans	15- Saturation
8-Government Accounting Standards Board (GASB)	

کتابنامه

۱. استاندارد حسابداری شماره ۲۷، (۱۳۸۴)، «طرح‌های مزایای بازنشستگی».
۲. سازمان بورس و اوراق بهادار، (۱۳۹۰)، «صندوق‌های بازنشستگی».
۳. صفایی‌فر. فخرالدین، (۱۳۸۸)، «آثار بکارگیری استاندارد حسابداری ۲۷ (طرح‌های مزایای بازنشستگی) بر تصمیمات استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی سازمان تامین اجتماعی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی خاتم.
۴. غلامزاده لداری. مسعود، ثقفی. علی، (۱۳۹۵)، «چارچوبی برای ارزیابی پس از اجرای استانداردهای حسابداری ایران»، پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۲۲: ۲۳-۴۳.

References

1. Crawford, L., H. Extance, C. Hellier and D. Power, (2012), "Operating segments: the usefulness of IFRS. ICAS Insight", the Institute of Chartered Accountants of Scotland, Edinburgh.
2. Ewert, R and Wagenhofer. A, (2012), "Using Academic Research for the Post-Implementation Review of Accounting Standards: A Note", ABACUS (A Journal of Accounting, Finance, and Business Studies), 48(2): 278-291.
3. FAF, (2012), "Post Implementation Review Report on FASB Statement No. 131, Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information", available at <http://www.accountingfoundation.org>.

4. FAF, (2012), "Post Implementation Review Report on FASB on FIN 48, Accounting for Uncertainty in Income Taxes", available at <http://www.accountingfoundation.org>.
5. FAF, (2013), "Post Implementation Review Report on FASB on SFAS 141, Business Combinations", available at <http://www.accountingfoundation.org>.
6. FAF, (2013), "Post Implementation Review Report on FASB on SFAS 109, Accounting for Income Taxes", available at <http://www.accountingfoundation.org>.
7. FAF, (2014), "Post Implementation Review Report on FASB on FASB Statement No. 157, Fair Value Measurements", available at <http://www.accountingfoundation.org>.
8. FAF, (2014), "Post Implementation Review Report on FASB on FASB Statement No. 123, Share-Based Payment", available at <http://www.accountingfoundation.org>.
9. FAF, (2014), "A Description of the FAF'S Post Implementation Review Process", March 2012 (FAF 2012b).
10. FAF, (2015), "Post Implementation Review Report on FASB on FASB Statement No. 160, Noncontrolling Interests in Consolidated Financial Statements", available at <http://www.accountingfoundation.org>.
11. FAF, (2015), "Post Implementation Review Report on FASB on FASB Statement No. 128, Earnings per Share", available at <http://www.accountingfoundation.org>.
12. Frischmann, Peter, Terry, Shevlin and Ryan, Wilson, (2008), "Economic consequences of increasing the conformity in accounting for uncertain tax benefits", *Journal of Accounting and Economics*, 46:261-278.
13. GASB 67, (2012), "Financial Reporting for Pension Plans", available at <http://www.GASB.org>.
14. Gholamzade, M, saghafi, A, (1395), "A Framework for Post Implementation Review of Iranian Accounting Standards", *Empirical Research in Accounting*, 22: 23-43 (in Persian).
15. IAS 26, (1987), "Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans", available at <http://www.IASB.org>.
16. IASB, (2013), "Post-implementation Review: IFRS 8 Operating Segments", Report and Feedback Statement.
17. IASB, (2015), "Post-implementation Review: IFRS 3 Business Combinations", Report and Feedback Statement.
18. International financial reporting standards foundation, (2018), "conceptual framework for financial reporting".
19. Iranian accounting Standard number 27, (1384), "Retirement benefit plans", audit organization (in Persian).
20. Kajuter, P. and M. Nienhaus (2012). Value relevance of segment reporting—Evidence from German Companies", working paper, University of Munster.

21. Koester. Allison, (2011), "Investor Valuation of Tax Avoidance through Uncertain Tax Positions", American Accounting Association Annual Meeting - Tax Concurrent Sessions.
22. Safaifar. F, (1388), "The effects of applying accounting standard NO.27 (retirement benefit plans) on decisions of the users of financial statements of the Social Security Organization", M.A thesis, khatam university (in Persian).
23. Securities and Exchange Organization, (1390), "pension funds, Securities and Exchange Organization publication, (in Persian).
24. SFAS 35, (1980), "Accounting and Reporting by Defined Benefit Pension Plans", <http://www.FASB.org>.
25. Song. Wei-Ling, Tucker. Alan L, (2008), Corporate Tax Reserves, Firm Value, and Leverage", San Francisco Meetings Paper.